

2 HET ESR95 ALS SYSTEEM

2.1 INLEIDING

Nationale rekeningen hebben tot doel een coherent raamwerk te bieden dat bruikbaar is voor macro-economische analyses. Sinds het ontstaan van de nationale rekeningen is het herhaaldelijk nodig gebleken de methodologische voorschriften aan te passen aan nieuwe economische ontwikkelingen. De meest recente herziening van de wereldwijd geldende normen resulteerde in 1993 in het *System of National Accounts* (SNA93), opgesteld onder de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Verenigde Naties, het IMF, de Wereldbank, de OESO en de Europese Commissie. Omdat het SNA93 enerzijds internationale vergelijkbaarheid beoogt, en er anderzijds een grote heterogeniteit bestaat in de structuur en het ontwikkelingsniveau van landen, laat het SNA93 enige flexibiliteit in zijn toepassing toe.

Het *Europees Systeem van Rekeningen* (ESR95)² is de Gemeenschappelijke versie van het SNA93, en vervangt het in 1979 gepubliceerde *Europees Stelsel van Economische Rekeningen* (ESER79)³. Het ESR95 is verenigbaar met het SNA93, maar de opties die door het SNA93 opengelaten worden, zijn, met het oog op de informatiebehoeften van de Europese Unie, specifiek uitgewerkt. De harmonisatie tussen de macro-economische indicatoren van de lidstaten van de Europese Unie is daardoor maximaal uitgevoerd.

2.2 BASISPRINCIPES

Het ESR95 (en SNA93) is een volledig geïntegreerd stelsel van rekeningen en tabellen, waarin de wijziging van de vermogenssituatie van de gegroepeerde ingezeten economische eenheden kan worden verklaard door transacties in producten, verdelingstransacties, financiële transacties en overige mutaties in activa. Door het gebruik van een rekening buitenland, waarin de economische relaties tussen de nationale economie en de rest van de wereld worden getoond, verkrijgt men een gesloten systeem.

² Verordening (EG) Nr. 2223/96 van de Raad van 25 juni 1996 inzake het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen in de Gemeenschap (publicatieblad van de Europese Gemeenschappen (L310) van 30 november 1996).

³ Het ESER79 is een tweede versie van het in 1970 gepubliceerde *Europees Stelsel van Economische Rekeningen* (ESER70), dat gebaseerd is op het in 1968 gepubliceerde *System of National Accounts*. De eerste versie van het SNA dateert van 1953.

De basisprincipes om een geïntegreerd systeem te bereiken hebben betrekking op klasseringen, identiteiten en diverse afspraken en regels.

2.2.1 KLASSERINGEN

Om de economische gegevens betreffende een groot aantal economische agenten in een betekenisvol raamwerk te kunnen samenvatten, is het gebruik van relevante classificaties een essentieel uitgangspunt. Economische agenten moeten in groepen worden ingedeeld, en er moet worden gezorgd voor een uniforme rekeningstructuur met een relevante indeling van economische transacties.

2.2.1.1 Statistische eenheden en groepering ervan

Karakteristiek voor het systeem is het gebruik van twee soorten eenheden en twee verschillende indelingen van de economie, die elk voor bepaalde analytische doeleinden bestemd zijn.

Voor de beschrijving van inkomens-, bestedings- en financiële stromen en balansen worden *institutionele eenheden* op basis van hun hoofdfuncties, gedragingen en doelstellingen tot *institutionele sectoren* samengevoegd.

Een institutionele eenheid is een centrum van elementaire economische besluitvorming. Zij wordt gekenmerkt door consistent gedrag en een zelfstandige beslissingsbevoegdheid bij de uitoefening van haar hoofdfunctie.

In het ESR95 zijn vijf elkaar uitsluitende institutionele sectoren bepaald (voor een meer gedetailleerde beschrijving zie 2.4):

- niet-financiële vennootschappen (S.11)
- financiële instellingen (S.12)
- overheid (S.13)
- huishoudens (S.14)
- instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens - IZW's (S.15)

Deze vijf sectoren samen vormen de totale economie (S.1).

De transacties tussen ingezeten eenheden en niet-ingezeten eenheden worden opgetekend in de rekening buitenland (S.2).

Veel institutionele eenheden oefenen naast hun hoofdactiviteit ook één of meer nevenactiviteiten uit. Voor de beschrijving van productieprocessen en voor input-outputanalyses worden institutionele eenheden gesplitst in kleinere eenheden die homogener naar de aard van de productie zijn. Die *eenheden van economische activiteit op lokaal niveau* worden op basis van de aard van hun activiteit tot *bedrijfstakken* samengevoegd⁴ (zie ook punt 2.7). De activiteitennomenclatuur die hiervoor gebruikt wordt is de NACE-BEL, dit is de Belgische versie van de statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschap⁵.

2.2.1.2 Transacties en andere stromen

De institutionele eenheden hebben te maken met een groot aantal economische gebeurtenissen die enkel kunnen worden geanalyseerd indien zij in een aantal betekenisvolle categorieën geklasseerd zijn.

De economische acties die tot stand komen met wederzijdse toestemming van institutionele eenheden worden *transacties* genoemd (bv. een verkoop, de betaling van lonen, het aangaan van een lening)⁶.

De transacties worden in vier hoofdgroepen ingedeeld:

- transacties in producten (goederen en diensten), beschrijven de oorsprong (output of invoer) en het gebruik van producten (intermediair verbruik, consumptie, investeringen of uitvoer);
- verdelingstransacties, beschrijven hoe de bij de productie tot stand gekomen toegevoegde waarde wordt verdeeld over arbeid, kapitaal en overheid, en hoe inkomen en vermogen worden herverdeeld (bv. beloning van

⁴ In de Belgische context bepaalt de aard van het gebruikte bronnenmateriaal -administratieve gegevens (jaarrekeningen, BTW-aangiften, RSZ-aangiften) - de keuze van de statistische eenheid; zowel bij de compilatie van de sectorrekeningen als van de aanbod- en gebruikstabel wordt de onderneming (institutionele eenheid) als de relevante eenheid gebruikt. Ondernemingen worden op basis van hun institutionele sectorcode en hun activiteitscode (NACE-code) tegelijkertijd aan een bepaalde sector en aan een bepaalde bedrijfstak toegewezen.

⁵ De NACE, Rev.1 (Statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschap, overeenkomstig Verordening nr. 3037/90 van de Raad van 9 oktober 1990) en de NACE-BEL zijn identiek tot en met de indeling in klassen (4 digits), maar de NACE-BEL bevat een verdere indeling van de klassen in subklassen (5 digits).

⁶ Ook sommige economische handelingen waarbij slechts één institutionele eenheid betrokken is worden als transacties beschouwd, omdat ze van de zelfde aard zijn als transacties tussen twee institutionele eenheden (bv. investeringen met eigen middelen, die door de onderneming zelf geactiveerd worden).

- werknemers, winstuitkeringen, belastingen op inkomen);
- financiële transacties, beschrijven de veranderingen van vorderingen en schulden voor diverse financiële instrumenten (bv. betaling via een zichtrekening, aankoop van effecten);
- overige transacties (verbruik van vaste activa, aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa).

Wijzigingen in activa en passiva die niet het gevolg zijn van transacties worden geklasseerd onder de *andere stromen*. Hierbij worden twee grote groepen onderscheiden:

- overige volumemutaties in activa en passiva (bv. verlies door rampen, onvoorziene veroudering van kapitaalgoederen);
- waarderingsverschillen, verder ingedeeld in nominale en reële waarderingsverschillen.

2.2.1.3 Rekeningen

Het systeem is opgebouwd uit een reeks onderling verbonden rekeningen, die voor iedere institutionele sector worden opgemaakt en die telkens een bepaald aspect van het economisch proces belichten: productie, inkomensvorming, inkomensverdeling, inkomensbesteding, kapitaalvorming, en overige mutaties in activa.

Er zijn drie categorieën rekeningen:

- de *lopende rekeningen* betreffen de productie en de inkomensverdeling en -besteding. Zij worden verder ingedeeld in rekeningen voor de productie, de inkomensvorming, de bestemming van de primaire inkomens, de secundaire en tertiaire inkomensverdeling, en de besteding van het inkomen;
- in de *accumulatierekeningen* worden de mutaties in niet-financiële en financiële activa en passiva van de sectoren geanalyseerd. De verdere indeling betreft de kapitaalrekening, de financiële rekening, en de rekening voor overige mutaties in activa;
- de *balansen* tonen het totaal van de activa, passiva en nettovermogen van de verschillende sectoren aan het begin en het eind van de verslagperiode.

Iedere rekening resulteert in een saldo (aggregaat) dat relevant is voor economische analyse: toegevoegde waarde, exploitatieoverschot / gemengd inkomen, primair inkomen, beschikbaar inkomen, besparingen en vorderingenoverschot of -tekort (zie 2.5).

2.2.2 IDENTITEITEN

Het systeem gaat uit van twee identiteiten:

- de budgetidentiteit die impliceert dat voor iedere economische agent en iedere institutionele sector de totale middelen gelijk moeten zijn aan de totale bestedingen (afkomstig uit zowel reële als financiële transacties);
- de transactie-identiteit die impliceert dat iedere verrichting dubbel wordt geregistreerd, één keer als bron, één keer als aanwending⁷. Dit principe geldt voor de transacties geboekt in de productierekening tot de financiële rekening.

Inachtneming van de budgetidentiteit impliceert dat indien men een aggregaat in de vorm van een saldo wenst op te voeren in een rekening, dit langs beide zijden moet gebeuren.

2.2.3 DEFINITIES, BOEKINGSREGELS EN CONVENTIES

De definities, gestandaardiseerde boekingsregels en conventies hebben o.a. betrekking op de criteria voor ingezetenschap, de afbakening van de productie- en de activagrens, de waardering van de transacties en de boekingen in de balansen, het moment van registratie, het onderscheid tussen markt- en niet-marktproducenten en de berekening van hun output, de berekening van de output van de financiële instellingen en besteding van die output.

2.3 ENKELE DEFINITIES, BOEKINGSREGELS EN CONVENTIES

2.3.1 DE NATIONALE ECONOMIE

De nationale economie bestaat uit de *ingezeten eenheden*, d.w.z. de eenheden die een economisch belangencentrum hebben in het economisch gebied van een land⁸.

Het *economisch gebied* omvat, naast het door de overheid bestuurde geografische gebied, o.a. ook de territoriale enclaves, zoals de ambassades, consulaten, militaire en wetenschappelijke bases in het buitenland.

Het begrip *economisch belangencentrum* geeft aan dat er in het economisch gebied een locatie

⁷ Vermits de meeste transacties zowel een reëel als een financieel aspect hebben worden ze in feite 4 keer geboekt.

⁸ Deze eenheden moeten niet noodzakelijkerwijs de nationaliteit van dit land bezitten, geen rechtspersoonlijkheid hebben, noch in het economisch gebied van het land aanwezig zijn op het ogenblik dat zij een transactie verrichten.

bestaat waar of vanwaar, gedurende een periode van minimum één jaar, economische activiteiten en transacties van voldoende omvang worden verricht.

2.3.2 DE PRODUCTIEGRENSEN EN DE ACTIVAGRENSEN

De afbakening van de activiteiten die als output worden beschouwd is een fundamenteel aspect van de nationale rekeningen. Het ESR95 registreert, analoog aan het ESER79, alle goederen en diensten die geproduceerd worden, met inbegrip van de productie van woondiensten door de bewoners van een eigen huis, maar met uitzondering van huishoudelijke en persoonlijke diensten die binnen hetzelfde huishouden worden geproduceerd en verbruikt. Productie waarvan de opbrengst niet of niet volledig bij de belastingdienst wordt opgegeven als gevolg van fiscale fraude en zwartwerk dient eveneens in de ramingen opgenomen te worden. In tegenstelling tot het ESER79 rekent het ESR95 ook illegale productie en activiteiten expliciet binnen de productiegrens. Zoals overeengekomen op Europees niveau, zullen de aggregaten voorlopig in geen enkel land ramingen van illegale activiteiten bevatten.

Het systeem van nationale rekeningen (ESR95) neemt in de balansen van de institutionele sectoren enkel de activa op waarover door institutionele eenheden eigendomsrechten uitgeoefend worden en die exploiteerbaar zijn. Zo behoren bijvoorbeeld de potentiële rijkdommen in extraterritoriale wateren en onontginbare minerale ertslagen niet tot de economische activa. Duurzame consumptiegoederen die door huishoudens worden aangekocht voor persoonlijk gebruik, noch menselijk kapitaal worden als activa beschouwd. De productie van onderwijsdiensten wordt dan ook niet geboekt als kapitaalvorming, maar wel als finaal of intermediair verbruik.

De inhoud van het concept activa hangt dus samen met de productiegrens en met de afbakening tussen verbruik en kapitaalvorming.

Binnen de activa wordt een onderscheid gemaakt tussen geproduceerde en niet-geproduceerde activa. Geproduceerde activa resulteren in investeringen en geven aanleiding tot verbruik van vaste activa. Voor niet-geproduceerde activa worden enkel de kosten van eigendomsoverdracht als investering geboekt. Conform de boeking van uitgaven voor R&D als intermediair verbruik, worden octrooien geboekt als niet-geproduceerde activa.

Elementen betreffende de activa worden behandeld in deel 4 (4.2).

2.3.3 WAARDERINGSPRINCIPES

Het ESR95 introduceert een aantal vernieuwingen in het vlak van de prijzen, waartegen transacties worden gewaardeerd.

Het ESR95 hanteert *basisprijzen* voor de waardering van de output en gebruikt *aankooprijzen* voor de waardering van het intermediair en het finaal verbruik. Basisprijzen sluiten alle productgebonden belastingen uit en omvatten de productgebonden subsidies. Aankooprijzen betaald door intermediaire of finale verbruikers omvatten zowel het saldo van de productgebonden belastingen en subsidies als de handels- en transportmarges⁹.

De invoer van goederen, opgenomen in de goederen- en dienstenrekening van het buitenland, wordt in het ESR95 gewaardeerd op fob-basis. In het ESER79 wordt de invoer gewaardeerd op cif-basis, m.a.w. met inbegrip van de aan de invoer verbonden transport- en verzekeringskosten.

2.3.4 MOMENT VAN REGISTRATIE

In sommige gevallen verloopt er enige tijd tussen een economische gebeurtenis en de monetaire stroom. Er moet dus een keuze worden gemaakt wat betreft het ogenblik waarop de gebeurtenis wordt geregistreerd. Bovendien kan het te registreren bedrag variëren naar gelang van het gekozen registratietijdstip. Wanneer bijvoorbeeld de monetaire stroom nooit plaatsvindt ingeval de debiteur in gebreke blijft, zal het geregistreerde bedrag gelijk zijn aan de verwachte betaling indien als registratiemoment de datum van de economische gebeurtenis wordt gekozen; daarentegen zal er niets worden geregistreerd indien het moment van de werkelijke betaling in aanmerking wordt genomen. Het principe van het ESR95 bestaat erin de voorkeur te geven aan de economische gebeurtenis, en de stromen te boeken op transactiebasis¹⁰.

2.3.5 DIVERSE

Men kan zowel bruto-aggregaten, dit is vóór vermindering met het verbruik van vaste activa

⁹ In het ESER79 werd de productie gewaardeerd tegen producentenprijzen (exclusief BTW). In tegenstelling tot het ESR95 was het saldo van de overige productgebonden belastingen (D.214) (bv. accijnzen) en subsidies vervat in de waardering van de output en bijgevolg ook in de toegevoegde waarde. Die wijziging bemoeilijkt de vergelijkbaarheid van de toegevoegde waarde van de verschillende bedrijfstakken tussen het ESER79 en het ESR95, in het bijzonder voor die bedrijfstakken met belangrijke bedragen aan overige productgebonden belastingen en subsidies (D.214).

¹⁰ Voor de fiscale en parafiscale ontvangsten geldt evenwel dat het deel van de ontvangsten dat verschuldigd was maar nooit is geïnd, niet in rekening mag worden gebracht.

(de nieuwe benaming voor de afschrijvingen), als netto-aggregaten (na verrekening van verbruik van vaste activa) berekenen.

Het onderscheid tussen markt- en niet-marktproductie wordt behandeld in deel 4 (4.2).

De behandeling van de output van de financiële sector komt aan de orde bij de productierekening (zie 2.5.1). De notie bruto nationaal product, die gebruikt werd in vorige versies van het SNA en het ESER79, is vervangen door bruto nationaal inkomen, omdat dit eerder een inkomens- dan een productieconcept is (zie 2.5.3).

2.4 DE INSTITUTIONELE SECTOREN

De institutionele sectoren worden verder onderverdeeld in subsectoren op basis van criteria die voor iedere sector relevant zijn¹¹. Hierdoor is een betere omschrijving en analyse van het economisch gedrag van de betreffende eenheden mogelijk. Hierna volgen de sectoren en subsectoren met een toelichting voor de Belgische context¹².

2.4.1 NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN (S.11)

De sector niet-financiële vennootschappen bestaat uit institutionele eenheden waarvan de verdelingstransacties en financiële transacties gescheiden zijn van die van hun eigenaars, en die marktproducenten zijn van wie de hoofdactiviteit bestaat uit de productie van goederen en niet-financiële diensten.

Maken deel uit van deze sector:

- alle niet-financiële vennootschappen;
- Belgische bijkantoren van buitenlandse ondernemingen, zonder afzonderlijke rechtspersoonlijkheid (quasi-vennootschappen¹³);
- VZW's die moeten worden beschouwd als marktproducent en dus opgenomen zijn in S.11 (sociale secretariaten, instellingen voor

¹¹ Bemerkt dat de juridische notie *vereniging zonder winstoogmerk (VZW)*, irrelevant is voor de op economische criteria gebaseerde sectorindeling van het ESR95.

¹² Cfr. website van de Nationale Bank van België: WWW.NBB.BE/DQ/N/DQ5N.htm (Classificatie van Institutionele Sectoren).

¹³ Quasi-vennootschappen hebben geen afzonderlijke rechtspersoonlijkheid, maar hebben wel een volledige boekhouding. Men neemt aan dat ze zelfstandige beslissingsbevoegdheid hebben, en daarom worden ze als afzonderlijke institutionele eenheden behandeld. Dit impliceert dat bijvoorbeeld de toegevoegde waarde gecreëerd door een dergelijk Belgisch bijkantoor van een buitenlandse autoconstructeur tot het Belgisch bbp behoort.

gehandicapten, bepaalde onderzoeksinstituten enz.).

2.4.2 FINANCIËLE INSTELLINGEN (S.12)

De sector financiële instellingen bestaat uit alle vennootschappen en quasi-vennootschappen met als hoofdfunctie financiële intermediaat (financiële intermediairs) en/of het verlenen van financiële hulpdiensten (financiële hulpbedrijven). Onder financiële intermediaat wordt verstaan de activiteit waarbij een institutionele eenheid, via een markt, voor eigen rekening tegelijkertijd vorderingen en verbintenissen aangaat. De vorderingen en schulden van financiële intermediairs hebben uiteenlopende kenmerken, hetgeen impliceert dat via financiële intermediaat verkregen middelen worden omgezet of heringedeeld wat looptijd, omvang, risico e.d. betreft. Financiële hulpdiensten zijn diensten die nauw verband houden met financiële intermediaat.

2.4.2.1 Subsector centrale bank (S.121) en subsector overige monetaire financiële instellingen (S.122)

De centrale bank heeft als hoofdfunctie de uitgifte van betaalmiddelen, de handhaving van de interne en externe waarde van de valuta en het aanhouden van officiële reserves van het land.

De subsector overige monetaire financiële instellingen bestaat uit alle eenheden met als hoofdfunctie financiële intermediaat, die deposito's en/of daarmee vergelijkbare financiële titels als schuldtitel hebben en voor eigen rekening kredieten verstrekken en/of waardepapieren aankopen. In de Belgische context zijn dit de kredietinstellingen en de monetaire instellingen voor collectieve belegging.

2.4.2.2 Subsector overige financiële intermediairs m.u.v. verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen (S.123)

Deze subsector omvat alle eenheden met als hoofdfunctie financiële intermediaat door het aangaan van verplichtingen, andere dan in chartaal geld, deposito's en/of daarmee vergelijkbare financiële titels bij andere institutionele eenheden dan monetaire financiële instellingen, en andere dan verzekerings-technische voorzieningen.

Voor België omvat deze subsector o.a.:

- de financiële leasebedrijven;
- de verleners van verbruikskredieten;
- de verleners van andere kredieten (in hoofdzaak hypothecaire kredieten);
- de financiële holdings;
- de factoringondernemingen;
- de beursvennootschappen;
- de portefeuillemaatschappijen;
- de instellingen voor collectieve belegging andere dan monetaire.

2.4.2.3 Subsector financiële hulpbedrijven (S.124)

De subsector financiële hulpbedrijven omvat alle eenheden met als hoofdfunctie het verlenen van financiële hulpdiensten, d.w.z. diensten die nauw verband houden met financiële intermediaat, maar dat zelf niet zijn.

De hulpbedrijven van het bankwezen en het verzekeringswezen die hierin zijn opgenomen voor België betreffen o.a.:

- de commissionairs in effecten, beleggingsadvies en vermogensbeheer;
- de wisselkantoren, de vertegenwoordigingskantoren van buitenlandse banken;
- de instellingen die elektronische systemen van geldcirculatie creëren en exploiteren;
- de gevolmachtigde agenten van kredietinstellingen;
- de tussenpersonen op het gebied van het verzekeringswezen.

2.4.2.4 Subsector verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen (S.125)

Deze subsector omvat alle eenheden met als hoofdfunctie financiële intermediaat door middel van het spreiden van risico's.

De verzekeringscontracten kunnen individuele en/of collectieve contracten betreffen, ongeacht of de afsluiting voortvloeit uit een algemene door de overheid opgelegde verplichting. Voorts vloeien de uit te voeren contracten soms voor een belangrijk deel voort uit sociale-verzekeringsregelingen.

Deze subsector bevat o.a.:

- de verzekeringsondernemingen onder controle van de Controledienst voor de Verzekeringen (CDV) en de bijkantoren van buitenlandse verzekeringsondernemingen met maatschappelijke zetel in de EER;
- de herverzekeringsmaatschappijen;
- de pensioenfondsen;
- de Nationale Delcredere dienst (NDD).

2.4.3 OVERHEID (S.13)

Deze sector omvat alle institutionele eenheden die tot de overige niet-marktproducenten behoren en waarvan de output, die voornamelijk gefinancierd wordt uit verplichte betalingen van eenheden die tot andere sectoren behoren, voor individueel of collectief verbruik is bestemd en/of alle institutionele eenheden die zich in hoofdzaak bezighouden met de herverdeling van het nationale inkomen en vermogen.

In de sector overheid worden ook de instellingen zonder winstoogmerk opgenomen, die onder toezicht staan van en voornamelijk gefinancierd worden door de overheid.

2.4.3.1 Subsector centrale overheid (S.1311)

De subsector centrale overheid omvat alle bestuursinstellingen van de staat en andere centrale instellingen waarvan de bevoegdheid zich gewoonlijk over het gehele economisch gebied uitstrekt, met uitzondering van de wettelijke sociale-verzekeringsinstellingen.

Voor België zijn hierin o.a. bevat: de wetgevende lichamen, ministeries, wetenschappelijke en culturele instellingen, en instellingen van openbaar nut die onder de bevoegdheid vallen van de federale overheid.

2.4.3.2 Subsector deelstaatoverheid (S.1312)

De subsector deelstaatoverheid (S.1312) omvat de bestuursinstellingen van een deelstaat, die afzonderlijke institutionele eenheden zijn en die bepaalde overheidsfuncties op een lager niveau dan de centrale overheid en op een hoger niveau dan de institutionele eenheden van de lagere overheid uitoefenen, met uitzondering van de wettelijke sociale-verzekeringsinstellingen.

Hierin zijn o.a. bevat: de wetgevende organen, ministeries, wetenschappelijke en culturele instellingen, en instellingen van openbaar nut die onder de bevoegdheid vallen van de het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Franse Gemeenschap, het Waalse Gewest, de Vlaamse Gemeenschap, of van de Duitstalige Gemeenschap.

2.4.3.3 Subsector lagere overheid (S.1313)

De subsector lagere overheid omvat de instellingen van openbaar bestuur waarvan de bevoegdheid zich slechts tot een lokaal gedeelte van het economisch gebied uitstrekt, met

uitzondering van de plaatselijke wettelijke sociale-verzekeringsinstellingen.

Deze subsector bevat o.a. de provincies en de gemeenten.

2.4.3.4 Subsector wettelijke sociale-verzekeringsinstellingen (S.1314)

De subsector wettelijke sociale-verzekeringsinstellingen omvat alle institutionele eenheden op centraal, deelstaat- en lokaal niveau waarvan de hoofdactiviteit bestaat uit het verstrekken van sociale uitkeringen en die aan elk van de volgende twee criteria voldoen:

- bepaalde bevolkingsgroepen zijn verplicht aan de regeling deel te nemen of premies te betalen;
- de overheid is verantwoordelijk voor het beheer van de instelling.

Deze subsector bevat o.a. de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, de Rijksdienst voor ziekte- en invaliditeitsverzekering, de Rijksdienst voor sociale zekerheid.

2.4.4 HUISHOUDENS (S.14)

Deze sector omvat zowel personen of groepen van personen in hun hoedanigheid van consument als in hun hoedanigheid van producent.

Huishoudens als producent kunnen marktproducent of producent voor eigen finaal gebruik zijn. Als marktproducent worden de eenheden opgenomen die voor de markt produceren, maar geen afzonderlijke rechtspersoonlijkheid hebben en ook niet behandeld worden als quasi-vennootschap¹⁴. Deze producenten worden doorgaans de 'zelfstandigen' genoemd.

Producenten voor eigen finaal gebruik die tot deze sector behoren zijn: bewoners van een eigen woning die per conventie de geproduceerde huurdiensten zelf verbruiken, personen die verbouwingswerken uitvoeren aan de eigen woning, landbouwers die eigen productie voor een deel zelf verbruiken en gezinnen met huispersoneel.

Huishoudens als consument worden gedefinieerd als kleine groepen van personen die dezelfde woning delen, die hun inkomen en vermogen

¹⁴ Bij afwezigheid van een jaarrekening of een structuurenquête werd ervoor geopteerd ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid -ook indien deze als groot kunnen worden beschouwd - onder te brengen in de sector van de huishoudens.

geheel of gedeeltelijk samenvoegen en die bepaalde soorten goederen en diensten, voornamelijk huisvesting en voedsel, gezamenlijk verbruiken.

2.4.5 INSTELLINGEN ZONDER WINSTOOGMERK T.B.V. HUISHOUDENS (S.15)

Deze sector omvat IZW's met rechtspersoonlijkheid die werken ten behoeve van huishoudens en die tot de particuliere overige niet-marktproducenten behoren. De voornaamste middelen van deze instellingen zijn, naast ontvangsten uit niet-regelmatige verkopen, afkomstig uit vrijwillige bijdragen (in geld of in natura) van huishoudens, uit betalingen door de overheid en uit inkomen uit vermogen.

Indien deze instellingen van geringe betekenis zijn, worden ze niet tot deze sector gerekend en worden hun transacties met die van de huishoudens samengenomen. Dit betreft in de praktijk alle verenigingen zonder winst oogmerk die geen personeel tewerkstellen.

Deze sector omvat met name de volgende instellingen die niet-marktgoederen en -diensten aan huishoudens leveren:

- vakbonden, beroepsorganisaties, wetenschappelijke verenigingen, consumentenverenigingen, politieke partijen, kerkgenootschappen en religieuze organisaties (inclusief die welke door de overheid worden gefinancierd maar niet beheerd), sociale, culturele, recreatieve en sportverenigingen;
- liefdadigheidsinstellingen en hulporganisaties die worden gefinancierd door vrijwillige bijdragen in geld of in natura van andere institutionele eenheden. Deze sector omvat ook liefdadigheidsinstellingen en hulporganisaties ten behoeve van niet-ingezetenen, maar geen instellingen waarvan de leden recht hebben op een van tevoren vastgesteld pakket goederen en diensten.

2.4.6 BUITENLAND (S.2)

Het buitenland is geen sector met de karakteristieken van de deelsectoren van de totale economie, maar omvat de niet-ingezetenen voor zover zij transacties verrichten met ingezetenen institutionele eenheden of andere economische banden hebben met ingezetenen eenheden.

Voor het buitenland wordt geen volledig rekeningstelsel samengesteld. Deze rekening

wordt opgesteld vanuit het oogpunt van het buitenland, waardoor een middel voor de rest van de wereld een besteding is voor de totale economie, en omgekeerd.

Het buitenland wordt verder ingedeeld in de Europese Unie (S.21) en de derde landen en internationale organisaties (S.22). De Europese Unie is zelf verder ingedeeld in lidstaten van de EU (S.211) en Instellingen van de EU (S.212).

2.5 HET REKENINGSTELSEL

In het 'reëel' gedeelte van de nationale rekeningen, waarover deze publicatie gaat, worden enkel de rekeningen tot en met de kapitaalrekening in kaart gebracht. De onderstaande bespreking behandelt de rekeningen van de sectoren die deel uit maken van de totale economie.

De financiële transacties en de overige mutaties in activa (volumemutaties en waarderingsverschillen) worden behandeld in de financiële rekeningen, respectievelijk in de rekening voor overige mutaties in activa. In de toekomst dienen ook patrimoniumrekeningen (balansen) te worden opgemaakt voor de verschillende sectoren.

2.5.1 DE PRODUCTIEREKENING

De productierekening wordt gebruikt voor het verkrijgen van één van de belangrijkste saldi in het stelsel: de *toegevoegde waarde* (de waarde die wordt gegenereerd door een producerende eenheid). De toegevoegde waarde is relevant voor zowel de institutionele sectoren als de bedrijfstakken.

In de productierekening van de totale economie verkrijgt men een essentieel aggregaat: het *bruto binnenlands product*.

Vermits de output, en dus de toegevoegde waarde, gewaardeerd is tegen basisprijzen d.w.z. exclusief alle productgebonden belastingen¹⁵ en inclusief de productgebonden subsidies, en de bestedingen (uit productie en invoer) aan aankooprijzen, d.w.z. inclusief de productgebonden belastingen en exclusief productgebonden subsidies, dient men teneinde de waardering van de productieoptiek te laten aansluiten op deze van de bestedingsoptiek de netto-productgebonden belastingen op te tellen bij de toegevoegde waarde om het bbp tegen marktprijzen te bekomen.

¹⁵ De belangrijkste types zijn BTW en accijnzen.

Het ESR95 definieert expliciet hoe de waarde van de output van de financiële sector moet worden berekend. Naast de diverse commissies die de financiële intermediairs (m.u.v. verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen) ontvangen voor het leveren van diensten, moet de waarde van hun productie berekend worden uit het verschil tussen de door hen ontvangen inkomsten uit vermogen en de door hen betaalde rente. Dat verschil mag bovendien geen inkomen uit belegging van eigen vermogen bevatten, aangezien dat inkomen niet voortvloeit uit financiële intermediatie. De diensten waarvan de waarde op deze manier wordt bepaald, worden "indirect gemeten diensten van financiële intermediairs (IGDFI)" genoemd.

Het gebruik van deze diensten moet noodzakelijkerwijze elders in de rekeningen teruggevonden worden. Vermits het voor de indirect gemeten diensten van financiële intermediairs erg moeilijk is het gedeelte te bepalen dat door elk van de institutionele sectoren wordt gebruikt, wordt voorlopig¹⁶ de volledige waarde van de output toegerekend aan het intermediair verbruik van een fictieve sector/bedrijfstak. Deze sector/bedrijfstak produceert zelf geen goederen of diensten en zal bijgevolg een negatieve toegevoegde waarde hebben (in bedrag gelijk aan de waarde van de output van IGDFI). Vermits de som van de toegevoegde waarden gebruikt wordt voor het bepalen van het bbp, heeft dit tot gevolg dat de productie van indirect gemeten diensten van financiële intermediairs geen enkele invloed heeft op het niveau van het bbp.

Voor de berekeningswijze van de output van de verzekeringsinstellingen kan verwezen worden naar deel 4 (4.2).

2.5.2 DE INKOMENSVORMINGSREKENING

De inkomensvormingsrekening geeft aan welke sectoren, subsectoren en bedrijfstakken de bron zijn van het primaire inkomen. Deze rekening laat een analyse toe van de mate waarin de toegevoegde waarde de beloning van werknemers en het saldo van de niet-productgebonden belastingen en subsidies dekt. Zij meet het *exploitatieoverschot* als het overschot (of tekort) van middelen uit productieactiviteiten voordat rekening is gehouden met de vergoeding van de eigenaars of schuldeisers van de onderneming, en zonder

¹⁶ Tot uitvoering van de Verordening 448/98 van de Raad moeten de lidstaten tijdens een proefperiode van 5 jaar verschillende methodes voor het toerekenen van de IGDFI aan de verschillende institutionele sectoren testen. Vóór 31 december 2002 moet een definitieve beslissing m.b.t. de toe te passen methode worden genomen.

rekening te houden met ontvangen inkomens uit vermogen.

Voor ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid in de sector huishoudens omvat het saldo van de inkomensvormingsrekening impliciet een element dat overeenkomt met de beloning voor door de eigenaar of leden van zijn gezin verricht werk, dat niet kan worden onderscheiden van de winst die hij als ondernemer maakt. Daarom wordt dit "gemengd inkomen" genoemd.

2.5.3 DE REKENING VOOR BESTEMMING VAN PRIMAIRE INKOMENS

De rekening voor de bestemming van primaire inkomens laat zien welke sectoren de primaire inkomens (exploitatieoverschot / gemengd inkomen, lonen, belastingen op productie en invoer, subsidies en inkomen uit vermogen) ontvangen, en welke sectoren inkomens uit vermogen uitkeren. Het saldo van deze rekening levert het *primaire inkomen* op.

Voor alle ingezetenen samen is dit het *nationaal inkomen*. Het bruto nationaal inkomen is gelijk aan het bruto binnenlands product min de primaire inkomens die ingezetenen aan niet-ingezetenen eenheden betalen, plus het primaire inkomen dat ingezetenen eenheden uit het buitenland ontvangen.

2.5.4 DE SECUNDAIRE INKOMENSVERDELINGSREKENING

De secundaire inkomensverdelingsrekening laat zien hoe het saldo van het primaire inkomen van een institutionele sector wordt herverdeeld door belastingen op inkomen en vermogen, sociale premies en uitkeringen (exclusief sociale overdrachten in natura) en overige inkomensoverdrachten (o.a. premies en uitkeringen i.v.m. schadeverzekering).

Het saldo van deze rekening is het *beschikbare inkomen* vóór kapitaaloverdrachten en vóór toewijzing van de mutaties in pensioenvoorzieningen aan de gezinnen. Dit inkomen, afkomstig uit lopende transacties, is beschikbaar voor consumptie of voor accumulatie.

2.5.5 DE TERTIAIRE INKOMENSVERDELINGSREKENING

De tertiaire inkomensverdelingsrekening geeft een breder beeld van het inkomen van de huishoudens dan de secundaire inkomensverdelingsrekening, omdat hierin de stromen zijn opgenomen met de besteding van individuele goederen en diensten die de huishoudens gratis ontvangen, namelijk de sociale overdrachten in natura.

Het saldo van deze rekening is het alternatief beschikbaar inkomen.

2.5.6 DE INKOMENSBESTEDINGSREKENING

Voor institutionele sectoren waar consumptie plaatsvindt, laat de inkomensbestedingsrekening zien hoe het beschikbare (en alternatieve) inkomen wordt verdeeld in consumptie en besparingen. In het systeem is alleen bij de overheid, de IZW's ten behoeve van huishoudens, en de huishoudens sprake van consumptie.

De rekening voor de besteding van het beschikbare inkomen omvat het begrip consumptieve bestedingen door de betrokken sectoren. In de rekening voor de besteding van het alternatieve beschikbare inkomen is het begrip werkelijke consumptie opgenomen, dat overeenkomt met de waarde van de goederen en diensten die werkelijk voor consumptie ter beschikking staan van huishoudens, ook al wordt de aankoop ervan betaald door de overheid of IZW's ten behoeve van huishoudens. Het onderscheid tussen beide concepten is een innovatie in het ESR95. Zie deel 4 (4.3.2).

Beide rekeningen vertonen het zelfde saldo, namelijk de *besparingen*.

Besparingen zijn de (positieve of negatieve) bedragen die resulteren uit lopende transacties en die de verbinding vormen met de accumulatierekeningen. Bij positieve besparingen wordt het deel van het inkomen dat niet aan consumptie besteed is gebruikt voor het verwerven van activa of voor de afbetaling van schulden. Indien de besparingen negatief zijn, worden bepaalde activa geliquideerd of nemen bepaalde schulden toe.

2.5.7 DE REKENING VAN DE KAPITAALOVERDRACHTEN

Het eerste gedeelte van de kapitaalrekening betreft de mutaties in het vermogenssaldo als

gevolg van besparingen en kapitaaloverdrachten. Naast de besparingen kunnen kapitaaloverdrachten de totale beschikbare middelen beschikbaar voor investeringen beïnvloeden.

Het saldo van deze rekening vormt de *mutaties in het vermogenssaldo als gevolg van besparingen en kapitaaloverdrachten*.

2.5.8 DE KAPITAALVORMINGSREKENING

De kapitaalvormingsrekening vormt het tweede luik van de kapitaalrekening, en registreert het saldo van aan- en verkopen van niet-financiële geproduceerde en niet-geproduceerde activa (respectievelijk investeringen en hoofdzakelijk terreinen). Het saldo van deze rekening is het *vorderingenoverschot (of -tekort)*, en is in principe gelijk aan het saldo van de financiële rekening.

Sectoren waarvan het saldo van de besparingen en kapitaaloverdrachten groter is dan de netto-aanschaffingen van niet-financiële activa hebben een vorderingenoverschot (en zullen diensgevolge netto financiële activa opbouwen); sectoren met een vorderingentekort dienen per saldo extra financiële middelen aan te trekken om hun kapitaalvorming te financieren.

2.6 DE GOEDEREN- EN DIENSTENREKENING

Transacties in producten geregistreerd in de rekeningen van de ingezeten sectoren en in de rekening buitenland, worden ook tegengeboekt in een goederen- en dienstenrekening. Hierdoor verkrijgt men een gesloten systeem van dubbele boekingen dat a priori in evenwicht is.

2.7 DE TABEL VAN AANBOD EN GEBRUIK

2.7.1 SCHETS VAN HET INPUT-OUTPUTSISTEEM IN HET ESR95

Het ESR95 beschrijft een input-outputsysteem dat bestaat uit drie soorten tabellen: de aanbod- en gebruikstabel (AGT), een tabel die de link maakt tussen de aanbod- en gebruikstabel en de sectorrekeningen, en de symmetrische input-outputtabellen.

Zowel de AGT als de symmetrische input-outputtabellen bieden een geïntegreerd en gedetailleerd overzicht van de samenstelling van aanbod en gebruik van goederen en diensten, en

van de diverse componenten van de toegevoegde waarde.

Omdat de lokale eenheid van economische activiteit niet voldoende homogeen is voor de analyse van de technisch-economische relaties in het productieproces die men in het kader van de symmetrische input-outputtabel wil uitvoeren, worden de statistische eenheden gebruikt voor het opstellen van de AGT en van diverse tabellen per bedrijfstak verder gehomogeniseerd. Indien een institutionele eenheid een hoofdactiviteit en een of meer nevenactiviteiten uitoefent, wordt zij in evenveel *homogene productie-eenheden* onderverdeeld. Laatstgenoemde eenheden worden afgebakend aan de hand van een productennomenclatuur, en gegroepeerd in *homogene branches*¹⁷.

De symmetrische input-outputtabel wordt opgesteld in basisprijzen, en een verdere indeling in een tabel voor de binnenlandse output en voor de invoer is in het ESR95 opgenomen.

De tabel voor het koppelen van de aanbod- en gebruikstabel aan de sectorrekeningen is in de Belgische toepassing van het ESR95 een systematisch onderdeel van het opstellen van de rekeningen. Dit garandeert de coherentie tussen de sectorrekeningen en tabellen per bedrijfstak voor de variabelen die voorkomen in de productie- en inkomensvormingsrekening.

2.7.2 DE STRUCTUUR EN FUNCTIE VAN DE TABEL VAN AANBOD EN GEBRUIK

Aanbod- en gebruikstabellen zijn matrices met in de rijen gedetailleerde informatie voor productengroepen, en in de kolommen gedetailleerde indelingen voor diverse types van bronnen en bestedingen.

In de aanbodtabel komen het aanbod uit binnenlandse productie en de invoer voor. Aangezien de output gewaardeerd wordt tegen basisprijs, en het gebruik tegen aankoopprijs (zie 2.3.3), zijn er ook kolommen nodig voor de handels- en vervoersmarges, en de productgebonden belastingen en subsidies.

In de gebruikstabel wordt getoond hoe het aanbod tegen aankoopprijs verdeeld wordt over intermediair verbruik per bedrijfstak, consumptieve bestedingen, bruto-investeringen en uitvoer. De consumptieve bestedingen zijn verder ingedeeld in consumptieve bestedingen door de huishoudens, door de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van de huishoudens,

en door de overheid. De bruto-investeringen worden ingedeeld in investeringen in vaste activa, veranderingen in voorraden, en het saldo van aan- en verkopen van kostbaarheden.

De gebruikstabel bevat ook de componenten van de toegevoegde waarde per bedrijfstak. Tussen de aanbodtabel en de gebruikstabel bestaan twee identiteiten:

- een identiteit per bedrijfstak: de output per bedrijfstak is gelijk aan de input per bedrijfstak, waarbij onder input begrepen wordt de som van het intermediair verbruik en de componenten van de toegevoegde waarde;
- een identiteit per product: het totaal aanbod per product is gelijk aan het totaal gebruik per product.

Voor iedere product geldt dus dat output plus invoer plus marges en nettobelastingen op het product gelijk is aan intermediair verbruik plus consumptieve bestedingen plus bruto-investeringen plus uitvoer.

In de tabel van aanbod en gebruik worden dus zowel de productie, als de inkomens en de bestedingen die betrekking hebben op die productie op een gedetailleerde wijze geregistreerd. Het bbp tegen marktprijzen kan dan ook op drie manieren worden berekend:

- de som van de toegevoegde waarde (tegen basisprijzen) van de verschillende bedrijfstakken plus het saldo van de productgebonden belastingen en subsidies;
- de som van de inkomenselementen: beloning van werknemers, bruto exploitatieoverschot en gemengd inkomen, belastingen op productie en invoer min subsidies;
- de som van de finale bestedingen aan goederen en diensten door ingezeten eenheden en het saldo van uitvoer en invoer.

Het raamwerk van de tabel van aanbod en gebruik heeft als belangrijkste functie een coherente en plausibele berekening van de drie invalshoeken van het bbp te bekomen.

¹⁷ Classificatie van producten, gekoppeld aan de economische activiteiten, CPA 1993. Verordening nr. 3696/93 van de Raad van 29 oktober 1993.

3 INVOERING VAN HET ESR95 IN BELGIË

Het opstellen van nationale rekeningen volgens de voorschriften van het ESR95 is voor België, net als voor de andere landen, een hele uitdaging. Het ESR95 is veeleisender op het gebied van de kwaliteit van de nationale rekeningen en de rapporteringsvereisten aan de Europese autoriteiten worden uitgebreid.

De omschakeling van het ESR79 naar het ESR95 werd in België aangegrepen om de opmaak van de nationale rekeningen op fundamentele wijze te herzien, veeleer dan enkel de bestaande reeksen aan te passen aan de methodologische nieuwigheden van het ESR95. Die herziening heeft zowel betrekking op de keuze van het statistisch bronmateriaal als op de eigenlijke berekeningswijze. De belangrijkste vernieuwingen worden hierna aangehaald.

3.1 WIJZIGINGEN OP HET VLAK VAN HET BRONNENMATERIAAL

Bij het opstellen van de nationale rekeningen volgens de principes van het ESR95 wordt niet enkel gebruik gemaakt van nieuwe bronnen maar worden reeds aangewende bronnen ook op een veel gedetailleerder niveau geëxploiteerd. Hierbij gelden volgende principes: een systematisch gebruik van een uit het exhaustief bedrijfsregister afgeleid repertorium van productie-eenheden en een maximale exploitatie van administratieve gegevens, aangevuld met statistische informatie en enquêteresultaten.

3.1.1 BEDRIJFSREGISTER EN REPERTORIUM VAN PRODUCTIE-EENHEDEN

Er wordt op systematische wijze gebruik gemaakt van een repertorium van productie-eenheden. Dit repertorium is gebaseerd op het door het NIS beheerde bedrijfsregister DBRIS¹⁸, en bevat alle rechtspersonen, alle BTW-plichtigen, evenals alle werkgevers. Het repertorium bestaat uit twee delen.

Een eerste bestand bevat de identificatoren van de institutionele eenheden. Concreet betekent dit dat hierbij een verband gelegd wordt tussen het BTW- of nationaal nummer¹⁹, enerzijds, en het door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) of de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheden

¹⁸ DBRIS is de afkorting van "Database des Redevables de l'Information Statistique de l'INS".

¹⁹ Voor de rechtspersonen onderworpen aan BTW stemt het nationaal nummer overeen met het BTW-nummer.

(RSZPPO) gebruikt identificatienummer anderzijds.

Een tweede bestand bevat een aantal kenmerken van de institutionele eenheden²⁰, waarvan er drie een sleutelrol vervullen bij de berekeningen, namelijk:

- een NACE-BEL-code, waarmee wordt aangegeven tot welke bedrijfstak elke eenheid behoort;
- een sectorcode, waarmee wordt aangeduid tot welke institutionele sector elke eenheid behoort;
- een categoriecode, die de geprivilegieerde gegevensbron aangeeft. Die keuze is afhankelijk van de beschikbare basisgegevens per institutionele eenheid.

Alle individuele ondernemingsgegevens worden geaggregeerd volgens de in het repertorium opgenomen karakteristieken, wat essentieel is voor de coherentie van de verkregen resultaten. Dit houdt dus in dat elk basisaggregaat met administratieve gegevens berekend wordt volgens de combinatie bedrijfstak-sector-categorie en dit op het meest gedetailleerde niveau.

Het gebruik van dergelijk repertorium is ook van cruciaal belang voor de volledigheid en de betrouwbaarheid van de verkregen resultaten. Het repertorium bevat immers alle productie-eenheden, met uitzondering van de niet-BTW-plichtige zelfstandigen zonder personeel. Voor deze laatsten, waartoe onder meer landbouwers en vrije beroepen kunnen behoren, worden de berekeningen uitgevoerd buiten het repertorium.

3.1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Er is een bewuste keuze gemaakt om administratieve gegevens op maximale wijze te exploiteren. Dit biedt immers belangrijke voordelen. Het betreft immers exhaustieve en gedetailleerde informatie, die voor administratieve doeleinden verwerkt is en dus op relatief korte termijn beschikbaar is. Om de kwaliteit en de coherentie van de resultaten te

²⁰ De institutionele eenheden zijn niet alleen de basiseenheden voor de opmaak van de sectorrekeningen, maar eveneens voor de aggregaten per bedrijfstak. Deze werkwijze wijkt af van de aanbevelingen van het ESR95, waarin de lokale eenheden van economische activiteit de relevante eenheden zijn voor de berekening van de aggregaten per bedrijfstak. Die keuze voor de institutionele eenheid is verantwoord omwille van de beschikbaarheid en de kwaliteit van de basisinformatie.

waarborgen is ervoor geopteerd om met individuele ondernemingsgegevens te werken, hetgeen een analyse op een sterk gedetailleerd niveau toelaat. Het gebruik van administratieve gegevens voor statistische doeleinden heeft het belangrijke voordeel dat ermee geen verzwaring van de statistische last voor de bedrijven gepaard gaat. Administratieve gegevens hebben het potentiële nadeel dat de mogelijke onderrapportering geen exhaustief beeld weergeeft van de realiteit. De werkwijze die wordt aangewend bij de opstelling van de nationale rekeningen, met name de vergelijking van basisgegevens in het kader van de aanbod- en gebruikstabel, levert echter mogelijkheden om het effect hiervan op de aggregaten te minimaliseren.

De voornaamste administratieve gegevensbronnen zijn de bij de Balanscentrale neergelegde jaarrekeningen, de rapporteringsschema's van de financiële instellingen, de RSZ- en RSZPPO-gegevens over lonen en sociale bijdragen, de BTW-gegevens over omzet en aankopen en de begrotingsgegevens van de overheid. Deze basisinformatie is veel ruimer dan de bronnen die tot hertoe voor de berekening van de nationale rekeningen zijn aangewend. Vooral het gebruik van de jaarrekeninginformatie, waarop ruim 90 pct. van de toegevoegde waarde van de niet-financiële vennootschappen is gebaseerd, vormt een van de meest fundamentele vernieuwingen die in het kader van het ESR95 zijn uitgevoerd.

3.1.3 EXPLOITATIE VAN STATISTISCHE INFORMATIE EN ENQUÊTERESULTATEN

Uiteraard wordt ook de bestaande statistische informatie op maximale wijze benut. Zo vormen de statistiek buitenlandse handel en de betalingsbalans de basis voor de ramingen van in- en uitvoer van goederen en diensten en voor de opmaak van de rekening buitenland. Prodcom-gegevens worden omwille van de informatie over de aard van de geproduceerde producten in hoofdzaak gebruikt voor de aanbod- en gebruikstabellen. Ramingen voor de landbouw zijn gebaseerd op statistieken van het Centrum voor Landbouweconomie (CLE).

Ook specifieke enquêteresultaten hebben hun nut bij de opmaak van de nationale rekeningen. De gegevens van de structurenquête worden in twee opzichten gebruikt. Enerzijds kunnen op basis van deze gegevens correcties worden gemaakt om over te gaan van de administratieve aggregaten van verkopen, aankopen en voorraadwijzigingen naar de ESR95-concepten output en intermediair verbruik. Anderzijds worden uit de structurenquêtes ook de verdeelsleutels afgeleid om de output en het

intermediair verbruik per bedrijfstak naar de betreffende goederen en diensten te verdelen. De gezinsbudgetenquête wordt voor courant aangekochte producten aangewend om een directe raming te maken van de consumptieve bestedingen door de gezinnen. De resultaten van de "Panel Study of Belgian Households" worden aangewend voor de raming van de woondiensten, terwijl de enquête bij de lokale overheden gegevens levert voor de opmaak van de rekening van de lagere overheid.

3.2 BASISPRINCIPES VAN DE NIEUWE BEREKENINGSWIJZE

De coherentie tussen de sectorrekeningen en de variabelen per bedrijfstak, enerzijds, en een maximale standaardisatie en uniformisatie, anderzijds, zijn de hoofdkenmerken²¹ van de nieuwe werkwijze.

3.2.1 COHERENTIE TUSSEN SECTORREKENINGEN EN BEDRIJFSTAKKEN

Om de coherentie tussen de sectorrekeningen en de variabelen per bedrijfstak te garanderen, worden de berekeningen van de basisaggregaten zowel op bedrijfstak- als op sectorniveau uitgevoerd.

Die dubbele berekening wordt bepaald voor een aantal variabelen zoals productie, intermediair verbruik, beloning van werknemers, verbruik van vaste activa, het saldo niet-productgebonden belastingen en subsidies, netto exploitatieoverschot en investeringen in vaste activa. Om de overgang van bedrijfstakken naar sectoren (en omgekeerd) te maken, wordt steeds gebruik gemaakt van de combinatie NACE-code en sector-code. Deze informatie is per individuele onderneming opgeslagen in het repertorium (zie 3.1.1).

Voor de niet-financiële vennootschappen en de huishoudens worden de basisaggregaten met betrekking tot output, intermediair verbruik, toegevoegde waarde en bruto-investeringen in vaste activa geraamd in het kader van de aanbod- en gebruikstabellen. Om de betrouwbaarheid van de resultaten te waarborgen, dienen de berekeningen op een zo gedetailleerd mogelijk niveau te worden uitgevoerd. Hiertoe worden de aggregaten per bedrijfstak berekend uit de administratieve

²¹ Een bijkomende vernieuwing betreft het gebruik van methodes ontwikkeld in het kader van de trimestriële rekeningen. Meer informatie hieromtrent bevindt zich in de publicatie « Nationale Rekeningen 1998 – Deel I, Raming van de jaarlijkse aggregaten » die in april vorig jaar is verschenen.

bronnen, waaruit de aggregaten volgens het ESR95 afgeleid worden. Naast de aanpassingen omwille van inhoudelijke verschillen worden hierbij tevens correcties uitgevoerd om rekening te houden met de onderschatting van de administratieve gegevens als gevolg van zwartwerk en fiscale fraude.

Voor de financiële instellingen en de overheid worden de berekeningen van de basisaggregaten uitgevoerd in het kader van de sectorrekeningen. Omwille van de volledigheid en de eenvormigheid van de hiertoe gebruikte brongegevens, kunnen deze gegevens op het niveau van de verschillende subsectoren verwerkt worden. Deze resultaten worden als dusdanig overgenomen in de aanbod- en gebruikstabellen. Deze werkwijze wordt eveneens gebruikt voor de instellingen zonder winstookmerk t.b.v. huishoudens.

3.2.2 MAXIMALE STANDAARDISATIE EN UNIFORMISATIE

De berekening van het bbp en het bni in lopende prijzen verloopt in drie stappen.

In de eerste fase worden de aggregaten berekend met betrekking tot de output, het intermediair verbruik en de toegevoegde waarde en zulks op het meest gedetailleerde niveau (naargelang van de bedrijfstak gebeurt dit op het niveau van 3, 4 of 5 digits van de NACE).

In de tweede fase worden de hoofdaggregaten van output en intermediair verbruik samengebracht in het raamwerk van de aanbod- en gebruikstabellen waar ze bovendien uitgesplitst moeten worden naar productgroepen. Die initiële uitsplitsing gebeurt aan de hand van verdeelsleutels die uitgaan van de resultaten van de structurenquêtes. Naast de aggregaten van output en intermediair verbruik moeten de aanbod- en gebruikstabellen eveneens worden aangevuld met informatie per productgroep betreffende de in- en uitvoer van goederen en diensten, de bruto-investeringen, de consumptieve bestedingen, het saldo van de productgebonden belastingen en subsidies en de handels- en vervoersmarges. Merk op dat eveneens bijstellingen voor zwartwerk en fiscale fraude verwerkt worden in de aanbod- en gebruikstabellen.

Wanneer alle relevante gegevens zijn ingevuld kunnen er voor het grootste deel van de productgroepen echter onevenwichten worden vastgesteld tussen het totale aanbod en het totale gebruik per productgroep. De kwaliteit van de ramingen is immers niet voor elk aggregaat even hoog. Om hieraan tegemoet te komen worden de aanbod- en gebruikstabellen in de

derde fase 'geïntegreerd'. Dit wil zeggen dat er, aan de hand van bijkomende informatie en een aantal veronderstellingen, getracht wordt om geleidelijk aan zoveel mogelijk onevenwichten per productgroep in de tabellen weg te werken. Na verloop van tijd leidt dit proces ertoe dat de meeste onevenwichten kunnen worden gecorrigeerd. De overblijvende kleine afwijkingen worden dan door de toepassing van een iteratieve procedure rechtgezet. Uiteindelijk resulteren deze werkzaamheden in twee fundamentele evenwichten:

- een evenwicht per productgroep tussen aanbod (output per bedrijfstak, invoer, handels- en vervoersmarges en het saldo productgebonden belastingen en subsidies) en gebruik (intermediair verbruik per bedrijfstak, consumptie, bruto-investeringen en uitvoer);
- een evenwicht per bedrijfstak tussen de output en de som van het intermediair verbruik en de toegevoegde waarde (beloning van werknemers, bruto exploitatieoverschot en niet-productgebonden belastingen min subsidies op productie).

De drie optieken voor de berekening van het bbp, die impliciet vervat zijn in de aanbod- en gebruikstabellen, worden gedurende het ganse proces eveneens met elkaar in overeenstemming gebracht.

De aanbod- en gebruikstabellen vormen tevens het kader voor de berekening van de aggregaten tegen constante prijzen. Die aggregaten worden verkregen door elke component van het aanbod- en gebruik van de verschillende productgroepen te deflateren met het relevante prijsindexcijfer. Naar analogie van de integratieprocedure tegen werkelijke prijzen, moet de opmaak van een aanbod- en gebruikstabel tegen constante prijzen per productgroep resulteren in een evenwicht tussen aanbod en gebruik²².

Op dit ogenblik wordt er in de Belgische context nog gewerkt aan de compilatie van de aanbod- en gebruikstabellen voor het jaar 1995 welke als basis zullen dienen voor de tabellen van de volgende jaren. Dat draagt bij tot een zo groot mogelijke garantie van goede resultaten alhoewel het niet uitgesloten is dat er, door de toename van beschikbare gegevens, in de toekomst nog revisies nodig zullen blijken.

²² Aangezien er in het jaar t geen aanbod- en gebruikstabel beschikbaar zal zijn voor het jaar t-1, zullen de aggregaten output en intermediair verbruik in constante prijzen bekomen worden door deflating van de totale output en het totale intermediair verbruik per bedrijfstak met een gewogen deflator. Als wegingscoëfficiënten voor die deflatoren wordt de output- en inputstructuur van de laatst beschikbare aanbod- en gebruikstabel gebruikt.

4 BELANGRIJKSTE VERSCHILPUNTEN TUSSEN HET ESER79 EN HET ESR95

4.1 ALGEMEEN

Bij de opstelling van de nationale rekeningen kan het bbp, zowel in het ESER79 als in het ESR95, volgens drie invalshoeken worden geraamd: de productieoptiek (som van de bruto toegevoegde waarde van de verschillende bedrijfstakken of sectoren plus de netto productgebonden belastingen), de bestedingsoptiek (som van de consumptieve bestedingen, de investeringen en de netto uitvoer) en de inkomensoptiek (som van de lonen en het bruto exploitatieoverschot plus de nettobelastingen op productie).

Bij vergelijking van de ESER79-aggregaten met de ESR95-aggregaten kunnen er verschillen worden geconstateerd zowel inzake niveau als samenstelling. Die verschillen hebben zowel te

maken met de conceptuele verschillen tussen de twee systemen van nationale rekeningen als met het gebruikte bronnenmateriaal en de compilatiemethodes.

Samenvattend kan worden gezegd dat de invoering van de nieuwe methodologie van de nationale rekeningen (concepten, bronnen en methodes) een opwaarts effect op het bbp van 61 miljard sorteert (+0.8 pct.). Vermits de impact van de conceptuele verschillen hoger (150 miljard of 1.9 pct.) is dan dit bedrag, moet hieruit worden geconcludeerd dat de oude rekeningen het niveau van het bbp enigszins hadden overschat.

VERGELIJKING VAN HET BBP TUSSEN ESER79 EN ESR95

1995	
<i>Tegen werkelijke prijzen, in miljarden franken</i>	
bbp volgens het ESR95 (a)	8.129
bbp volgens het ESER79 (b)	8.068
Verschil ESR95 en ESER79 (a) - (b)	61
Effect conceptuele verschillen (c)	150
Effect bronnen en methodes (a) - (b) - (c)	-89

Hierna worden de conceptuele - of definitieverschillen nader toegelicht (punt 4.2). Vervolgens wordt de structuur van het bbp

volgens de drie optieken in het oud en nieuw systeem vergeleken voor het basisjaar 1995 (punt 4.3).

4.2 DEFINITIEVERSCHILLEN TUSSEN ESR95 EN ESER79 DIE VAN INVLOED ZIJN OP HET BBP OF HET BNI

Een overzicht van alle definitieverschillen tussen het ESER79 en het ESR95 is opgenomen in de publicatie 'Nationale rekeningen 1998 - Deel 1: raming van de jaarlijkse aggregaten' onder punt 2.2.2. Hiervan volgt enkel een toelichting voor de elementen die van betekenis zijn voor België. De vermelde bedragen slaan op het jaar 1995. De tabel in voorliggend punt 4.2 analyseert elk conceptueel verschil vanuit de drie invalshoeken.

4.2.1 VERZEKERING

In het ESR95 is de berekeningswijze van de output van verzekeringsondernemingen aangepast. De productie van zowel levens- als

schadeverzekeringen wordt in het ESR95 berekend als de som van de werkelijk geïnde premies en premiesupplementen min de som van de geldige aanspraken en de toename van de actuariële reserves. Het nieuwe element hierbij is dat zowel voor levens- als voor schadeverzekeringen rekening gehouden wordt met het gehele bedrag van het inkomen uit de belegging van verzekeringstechnische voorzieningen. Dat bedrag wordt volledig toegerekend aan de verzekeringspolishouders, waarna het naar de verzekeringsondernemingen terugvloeit in de vorm van premiesupplementen,

DETAILOVERZICHT VAN DE CONCEPTUELE VERSCHILLEN

Tegen werkelijke prijzen, in miljarden franken

1995	ESR95										ESER95 omgerekend naar ESER95 (j)	(k) = (j) - (l)	ESER95 gepubliceerd (l)
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)	(i) = (a)+...+(h)	(j)			
Output	16.504,6	-42,4	-36,8	-3,9	-60,5	-0,1	-3,8	-29,7	-177,2	16.327,4			
Intermediair verbruik	9.194,2	-8,3	16,0	9,6	-1,4			-48,1	-32,2	9.162,0			
Bruto toegevoegde waarde	7.310,4	-34,1	-52,8	-13,5	-60,5	1,3	-3,8	18,4	-145,0	7.165,4		7.458,2	
Productgebonden belastingen	929,0								-5,0	924,0			
Productgebonden subsidies	110,5									110,5			
Netto productgebonden belastingen	818,5								-5,0	813,5		609,9	
Bruto binnenlands product	8.128,9	-34,1	-52,8	-13,5	-60,5	1,3	-3,8	-5,0	-150,0	7.978,9		8.068,1	
Consumptieve bestedingen	6.129,5	-32,4		-3,9	-60,5	1,3		-5,0	-100,5	6.029,0		6.253,1	
Huishoudens	4.278,7	-31,8						-5,0	-36,8	4.241,9		5.071,2	
IZW's	105,8	-0,5							-0,5	105,3			
Overheid	1.745,0	-0,1		-3,9	-60,5	1,3			-63,2	1.681,8		1.181,9	
Bruto-investeringen	1.669,4			-9,6		-3,8			-66,2	1.603,2		1.462,8	
Bruto-investeringen in vaste activa	1.652,4	-52,8		-9,6		-3,8			-66,2	1.586,2		1.430,2	
Voorraadvijzigingen	17,0									17,0		32,6	
Uitvoer	5.702,4	-1,7						-29,7	-31,4	5.671,0		5.394,6	
Invoer	5.372,4							-48,1	-48,1	5.324,3		5.042,4	
Netto-uitvoer	330,0							18,4	18,4	348,4		352,2	
Bruto binnenlands product	8.128,9	-34,1	-52,8	-13,5	-60,5	1,3	-3,8	-5,0	-150,0	7.978,9		8.068,1	
Beloning werknemers	4.229,2									4.229,2		4.179,7	
Bruto exploitatieoverschot/gemengd inkomen (+)	2.982,1	-34,1	-52,8	-13,5	-60,5	-0,1	-3,8	18,4	-146,4	2.835,7		3.092,4	
Belastingen op invoer en productie (+)	1.082,3					1,4			-3,6	1.078,7		992,1	
Subsidies (-)	164,7									164,7		196,1	
Bruto binnenlands product	8.128,9	-34,1	-52,8	-13,5	-60,5	1,3	-3,8	-5,0	-150,0	7.978,9		8.068,1	

(*) Vermits het uitgangspunt ESR95-bedragen zijn, betekent een negatief bedrag een opwaarts effect op het BBP en omgekeerd.

(a) Verzekeringen

(b) Software

(c) Militair materieel

(d) Verbruik van vaste activa voor bruggen, wegen, enz..

(e) Onderscheid markt/niet-markt

(f) Originelen op het gebied van woord beeld en geluid

(g) Belastingen op de registratie van voertuigen betaald door de huishoudens

(h) Vergunningen voor het gebruik van immateriële niet-geproduceerde activa

(k) Deze verschillen dienen voorzichtig te worden geïnterpreteerd omdat de behandeling van sommige belastingen en subsidies verschillend is in de twee systemen. Hierdoor zijn o.m. de toegevoegde waarde en het exploitatieoverschot niet vergelijkbaar.

die een aanvulling vormen op de te betalen premies. Volgens het ESER79 werd alleen het gedeelte van de totale "aangegroeide" rente dat bestemd was voor de polishouder (in het kader van levensverzekeringen) in de output opgenomen.

De impact van die nieuwe registratiewijze op het bbp bedraagt 34,1 miljard. Langs de bestedingszijde zijn de voornaamste tegenposten hiervan terug te vinden bij het gezinsverbruik (+31,8 miljard) en de uitvoer (+1,7 miljard). De sectorverdeling van het bruto exploitatieoverschot wordt eveneens beïnvloedt: in de verzekeringssector is er een toename van 42,4 miljard, terwijl in de overige sectoren (welke een hoger intermediair verbruik optekenen uit hoofde van de betaalde schadeverzekeringspremies) een daling met 8,3 miljard optreedt.

4.2.2 COMPUTERPROGRAMMATUUR EN GROTE DATABANKEN

Volgens het ESER79 werd alle aangekochte computerprogrammatuur, met uitzondering van voorgeïnstalleerde software, als intermediair verbruik beschouwd. Volgens het ESR95, daarentegen, worden aankopen van computerprogrammatuur en grote databanken die, gedurende minstens een jaar, in het productieproces worden gebruikt, als bruto-investeringen in immateriële vaste activa geboekt. Dat geldt eveneens voor de ontwikkeling van software en grote databanken voor eigen gebruik.

Het effect van dit definitieverschil op het bbp bedraagt 52,8 miljard. De investeringen en het bruto exploitatieoverschot nemen met hetzelfde bedrag toe.

4.2.3 MILITAIRE UITRUSTING EN VOERTUIGEN

In het ESER79 werden aankopen van duurzame goederen voor militaire doeleinden als intermediair verbruik en niet als bruto-investeringen in vaste activa geregistreerd. Volgens het ESR95, daarentegen, behoren militaire gebouwen, vliegvelden, voertuigen e.d., die ook voor civiele doeleinden kunnen worden gebruikt tot de bruto-investeringen in vaste activa. Militaire vernietigingswapens worden, volgens afspraak, nog steeds geregistreerd als intermediair verbruik en niet als bruto-investeringen in vaste activa. Aangezien landsverdediging een niet-marktactiviteit is, waarvan de output bijgevolg wordt gewaardeerd als de som van de productiekosten, neemt de output toe met het verbruik van vaste activa met

betrekking tot de bovengenoemde kapitaal-goederen.

De impact hiervan op het bbp bedraagt 13,5 miljard. De investeringen nemen toe met het bedrag van de uit het intermediair verbruik gelichte aankopen (9,6 miljard) terwijl de consumptieve bestedingen en de output van de overheid toeneemt met het bedrag van de bijkomende afschrijvingen (3,9 miljard). Het bruto exploitatieoverschot neemt eveneens met 13,5 miljard toe.

4.2.4 VERBRUIK VAN VASTE ACTIVA VOOR WEGEN, BRUGGEN, ENZ.

Volgens het ESER79 werd het verbruik van vaste activa berekend voor alle reproduceerbare vaste activa, met uitzondering van kapitaalgoederen voor collectief gebruik met onbepaalde levensduur (wegen, bruggen, enz.). Het ESR95 bepaalt dat het verbruik van vaste activa moet worden berekend voor alle vaste activa, met uitzondering van dieren. In het ESR95 wordt het verbruik van vaste activa bijgevolg uitgebreid met de afschrijvingen op wegen, bruggen, enz. Aangezien de output van de overheid wordt gewaardeerd als de som van de kosten, waarvan het verbruik van vaste activa deel uitmaakt, heeft deze definitieverandering een aanzienlijk opwaarts effect op de raming van de output van de overheid.

Als gevolg hiervan nemen de toegevoegde waarde, de consumptieve bestedingen en het bruto exploitatieoverschot van de overheid met 60,5 miljard toe.

4.2.5 MARKT-/NIET-MARKTCRITERIA

In de nationale rekeningen wordt de productie van niet-marktproducenten niet volgens de algemene methode geraamd, maar bij conventie berekend als de som van de productiekosten. Bijgevolg is het onderscheid tussen markt- en niet-marktproductie van essentieel belang. De regels voor de classificatie van productie-eenheden als markt- of niet-marktproducenten zijn gewijzigd.

In het ESER79 was het onderscheid tussen markt- en niet-marktproducenten afhankelijk van de activiteit van de institutionele eenheden. De productie van goederen werd, volgens afspraak, steeds als marktoutput (verhandelbaar) beschouwd. Bij de productie van diensten van een eerste lijst werd het, volgens afspraak, steeds geacht om marktdiensten (verhandelbare diensten) te gaan en bij die van een tweede lijst steeds om niet-marktdiensten (niet-

verhandelbare diensten). De output van een derde lijst werd als marktdiensten beschouwd wanneer de middelen van de productie-eenheid voor het grootste deel voortvloeiden uit de verkoop.

In het ESR95 daarentegen geldt voor alle activiteiten één enkel criterium. Niet-marktproducenten worden gedefinieerd als de eenheden die het grootste deel van de output gratis of tegen economisch niet-significante prijzen leveren, of concreet, indien de verkopen minder dan 50 pct. van de productiekosten dekken.

Het effect van die nieuwe sectorisatieregels op het bbp belooft -1,3 miljard voor 1998; de tegenposten bevinden zich bij de consumptieve bestedingen van de overheid en de belastingen op productie.

4.2.6 ORIGINELEN OP HET GEBIED VAN WOORD, BEELD EN GELUID

De productie van originelen op het gebied van woord, beeld en geluid maakt in het ESR95 deel uit van de bruto-investeringen in vaste activa. In het ESER79 viel deze output nog buiten de productiegrens en werd dus niet in rekening gebracht. Bijgevolg nemen de toegevoegde waarde, de investeringen en het bruto exploitatieoverschot toe (3,8 miljard).

4.2.7 BELASTINGEN OP DE REGISTRATIE VAN VOERTUIGEN, BETAALD DOOR HUISHOUDENS

De gebruikelijke interpretatie van het ESER79 is dat belastingen op de registratie van voertuigen door de huishoudens (in hun hoedanigheid van consument) in de overige inkomensoverdrachten moesten worden opgenomen. In het ESR95 worden zij als productgebonden belastingen opgetekend.

Het bbp en de consumptieve bestedingen van de huishoudens nemen toe met het aldus geherklasseerde bedrag ten belope van 5,0 miljard.

4.2.8 VERGUNNINGEN VOOR HET GEBRUIK VAN IMMATERIËLE NIET-GEPRODUCEERDE VASTE ACTIVA

In het ESER79 werden royalties geboekt als inkomen uit vermogen. In het nieuw systeem dient de ontvangst uit royalties te worden geboekt als productie en de betaling ervan als intermediair verbruik.

Betalingen tussen ingezeten ondernemingen hebben geen invloed op het bbp daar de productie en het intermediair verbruik in dezelfde mate toenemen.

Betalingen tussen Belgische en buitenlandse ondernemingen kunnen het bbp wel beïnvloeden indien het saldo niet gelijk is aan nul. In 1995 ontving België 29,7 miljard van niet-ingezetenen en betaalde 48,1 miljard aan het buitenland.

Het effect op het bbp van deze nieuwe registratiewijze bedraagt bijgevolg -18,4 miljard. In vergelijking met het ESER79 liggen de productie (uitvoer) en het intermediair verbruik (invoer) resp. 29,7 miljard en 48,1 miljard hoger terwijl het bruto exploitatieoverschot 18,4 miljard lager is.

Er is geen invloed op het bni vermits er enkel een verschuiving plaatsvindt tussen inkomens uit vermogen en transacties in goederen en diensten.

4.2.9 INGEHOUDEN WINSTEN OP DIRECTE BUITENLANDSE INVESTERINGEN

Het ESR95 voert de notie "ingehouden winsten op directe buitenlandse investeringen" in. Die worden geregistreerd als inkomens uit vermogen ontvangen van en betaald aan het buitenland, die, middels een parallele tegenboeking in de financiële rekening van het buitenland, opnieuw in de onderneming worden geïnvesteerd. In het ESER79 daarentegen vielen deze ingehouden winsten niet onder het inkomen uit vermogen en werden enkel de dividenden en andere uitgekeerde inkomens van vennootschappen opgenomen in de rekening buitenland. België is een netto betaler uit hoofde van die transacties aan het buitenland.

Het effect op het bni bedraagt -27,9 miljard in 1995. In tegenstelling tot de andere definitieverschillen heeft deze nieuwe registratiewijze enkel een impact op het bni en niet op het bbp.

4.3 VERGELIJKING VAN HET BBP VOLGENS DE DRIE OPTIEKEN

Hierna wordt toegelicht in welke mate de toegevoegde waarde per bedrijfstak, de componenten van de finale vraag en de in het productieproces verdiende inkomens berekend volgens ESR95 afwijken van de overeenkomstige aggregaten berekend volgens het oud systeem van nationale rekeningen. Zo mogelijk zal worden geprobeerd de invloed van de definitieverschillen te onderscheiden van de invloed uitgaande van bronnen en berekeningsmethodes.

4.3.1 PRODUCTIEOPTIEK

De eerste manier om het bbp te ramen verkrijgt men door de som te nemen van de toegevoegde waarde van de bedrijfstakken en daar het saldo van de productgebonden belastingen en subsidies aan toe te voegen.

Omdat de productie en dus ook de toegevoegde waarde in het ESER79 gewaardeerd is tegen producentenprijzen (excl. BTW) en in het ESR95 tegen basisprijzen (excl. BTW) werd, teneinde

vergelijkbare cijfers te bekomen, de ESR95-toegevoegde waarde per bedrijfstak eerst terug omgerekend naar marktprijzen.

De producentenprijs stemt overeen met het gefactureerd bedrag (excl. BTW) terwijl de basisprijs gelijk is aan het gefactureerd bedrag (excl. BTW) minus het saldo van de overige productgebonden belastingen en productgebonden subsidies. In de basisprijs zijn de productgebonden subsidies ontvangen van de overheid of de Europese Unie (bv. sommige subsidies toegekend aan het openbaar vervoer, sommige landbouwsubsidies, exportrestituties) vervat terwijl de in de omzet doorgerekende productgebonden belastingen (bv. accijnzen) werden geëlimineerd.

De producentenprijs wordt niet verminderd met het bedrag van de accijnzen en wordt niet verhoogd met de naar aanleiding van de verkoop ontvangen subsidies. Deze laatste worden als een afzonderlijke post in de exploitatierekening geboekt.

BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE PER BEDRIJFSTAK VOLGENS HET ESER79 EN HET ESR95

1995

Tegen werkelijke prijzen, in miljarden franken

	ESER79	ESR95(a)	verschil	verschil in pct.	structuur ESER79 in pct.	structuur ESR95 in pct.
Landbouw, bosbouw en visserij (A+B)	102	115	13	12,7	1,3	1,4
Winning van delfstoffen en industrie (C+D)	1.630	1.561	-69	-4,2	20,2	19,2
Productie en distributie van elektriciteit gas en water (E)	197	216	19	9,6	2,4	2,7
Bouwnijverheid (F)	401	394	-7	-1,7	5,0	4,8
Garages, groot- en kleinhandel en reparatie (G)	1.117	1.073	-44	-3,9	13,8	13,2
Hotels en restaurants (H)	251	123	-128	-51,0	3,1	1,5
Vervoer, opslag en communicatie (I)	628	468	-160	-25,5	7,8	5,8
Financiële instellingen (J)	465	531	66	14,2	5,8	6,5
Onroerende goederen, verhuur en diensten aan ondernemingen (K)	1.151	1.534	383	33,3	14,3	18,9
Openbaar bestuur (L)	574	619	45	7,8	7,1	7,6
Diensten aan personen (M+N+O+P)(b)	1.190	1.211	21	1,8	14,7	14,9
Overige (c)	362	284	78	21,5	4,5	3,5
Bruto binnenlands product	8.068	8.129	61	0,8	100,0	100,0

(a) omgerekend van basisprijzen naar marktprijzen (excl. BTW) teneinde een vergelijking met ESER79-gegevens mogelijk te maken; die bedragen stemmen dus niet overeen met de gepubliceerde cijfers (tegen basisprijzen).

(b) Onderwijs (M), gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (N), gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten (O) en particuliere huishoudens met werknemers (P)

(c) BTW + netto belastingen op invoer (+) en IGDFI (-)

Voorlopig (cf. infra) wordt de toegerekende productie van de kredietinstellingen (rentemarge of IGDFI) op dezelfde manier behandeld in het ESER79 als in het ESR95.

Bij vergelijking van de toegevoegde waarde per bedrijfstak volgens het ESER79 en het ESR95 zijn er voor bepaalde bedrijfstakken grote verschillen vast te stellen. In de financiële sector (J) en het openbaar bestuur (L) hebben de vastgestelde verschillen in hoofdzaak te maken met definitieverschillen. In de overige bedrijfstakken die grote verschillen vertonen is de impact van het gebruik van nieuwe bronnen en ramingmethodes doorslaggevend.

Voor de industrie (D), de bouw (F), de handel (G) en de diensten aan personen (M tot P) ligt de volgens het nieuw systeem berekende toegevoegde waarde vrij dicht bij die van het ESER79.

De cijfers voor de landbouw (A+B), de energie (E) en het openbaar bestuur (L) werden resp. met 13 pct., 10 pct. en 8 pct. naar boven aangepast. De toegevoegde waarde van de bedrijfstak onroerende goederen²³, verhuur en diensten aan ondernemingen (K) stijgt met een derde.

De toegevoegde waarde van de horeca (H) daalt met de helft, die van de bedrijfstak vervoer en verkeer (I) met een kwart.

Traditioneel beschikken de meeste Europese landen sinds de jaren 1950 over uitgebreide informatie voor de raming van de toegevoegde waarde in de verwerkende nijverheid. In België was dit ook het geval: de berekening in het ESER79 steunde in grote mate op de jaarstatistiek van de industriële productie.

Op deze manier kon men, tot in het begin van de jaren 90²⁴, ramingen van de productie en het intermediair verbruik in niveau maken voor de verschillende bedrijfstakken uit de verwerkende nijverheid. Het gebruik van jaarrekeninggegevens leverde hier dan ook vermoedelijk weinig voordelen op.

Ook voor de bouw liggen de cijfers vrij dicht bij elkaar. Dat komt omdat de ramingmethode, die sterk op de vraagzijde steunt, niet fundamenteel werd herzien n.a.v. de invoering van het ESR95.

In de meeste dienstenbedrijfstakken beschikte men voor de recente jaren in het oud systeem niet over betrouwbare informatie in niveau. De bedragen uit een basisjaar – meestal gesitueerd

in de jaren 50 en 60 - werden jaar na jaar geïndexeerd door middel van volume- en prijsindicatoren. Systematische onnauwkeurigheden in deze indicatoren kunnen, na verloop van 3 à 4 decennia, cumulatief aanleiding geven tot belangrijke vertekeningen in de niveaus. Dat was blijkbaar het geval voor de horeca en het vervoer en verkeer waarvan de toegevoegde waarde n.a.v. de herbasering in 1995 aanzienlijk naar beneden werd herzien; de vastgoedsector, het verhuur en de overige diensten aan ondernemingen (informaticadiensten, R&D, engineering, managementadvies, marktonderzoek, interimkantoren, ...) daarentegen wegen nu veel zwaarder dan vroeger.

De toegevoegde waarde van de bedrijfstakken die in hoofdzaak diensten leveren aan personen is over het algemeen weinig herzien. In de meeste van deze bedrijfstakken (onderwijs, gezondheidszorg, rusthuizen, gehandicaptensector, niet-marktbedrijfstakken gesectoriseerd in S.15, ...) maken de lonen een vrij hoog en stabiel aandeel uit van de toegevoegde waarde. Vermits de lonen slechts weinig werden herzien (+1,2 pct.) moet dit logischerwijze ook het geval zijn met de toegevoegde waarde.

4.3.2 BESTEDINGSOPTIEK

Het bbp, berekend volgens de bestedingsoptiek, is gelijk aan de som van de consumptieve bestedingen (P.3), de bruto-investeringen (P.5) en de netto uitvoer (d.i. uitvoer (P.6) min invoer (P.7)). De verschillen, ten gevolge van de overgang van het ESER79 naar het ESR95, in elk van deze componenten zijn opgenomen in bijgaande tabel.

²³ De raming van de woningdiensten gebeurde reeds in het ESER79 volgens een door Eurostat voorgeschreven methodologie en geeft dus geen aanleiding tot verschillen tussen ESR95 en ESER79 voor sectie K (650 miljard frank toegevoegde waarde in 1995).

²⁴ De jaarlijkse enquête, waarmee werd gestart in de jaren vijftig, werd tot 1993 door het NIS uitgevoerd. In 1994 werd met de maandelijkse prodcomenquête een aanvang genomen in de industrie en in 1995 de structuurenquête. De laatstgenoemde is een jaarlijkse enquête inzake opbrengsten, kosten en investeringen die alle bedrijfstakken dekt m.u.v. de landbouw.

BESTEDINGSCOMPONENTEN IN HET ESER79 EN HET ESR95

1995

Tegen werkelijke prijzen, in miljarden franken of procenten

	ESER79	ESR95	verschil in miljarden franken	structuur ESER79 in pct.	structuur ESR95 in pct.
Consumptieve bestedingen	6.253	6.130	-124	77,5	75,4
Huishoudens en IZW's	5.071	4.385	-687	62,9	53,9
Overheid	1.182	1.745	563	14,6	21,5
Investerings	1.463	1.669	207	18,1	20,5
Vaste activa	1.430	1.652	222	17,7	20,3
Voorraadwijzigingen	33	17	-16	0,4	0,2
Uitvoer	5.395	5.702	308	66,9	70,1
Invoer	5.042	5.372	330	62,5	66,1
Netto uitvoer	352	330	-22	4,4	4,1
bbp	8.068	8.129	61	100,0	100,0

4.3.2.1 Consumptieve bestedingen (P.3)

Bij een vergelijking van de totale consumptieve bestedingen volgens het ESER79 en het ESR95 is er zowel een verschil in het niveau van de bestedingen als in de verdeling tussen huishoudens en overheid. Het verschil in niveau heeft te maken met het gebruik van ander bronmateriaal alsook met definitieverschillen tussen ESER79 en ESR95, terwijl de verschillende samenstelling kan worden verklaard door de invoering van twee consumptiebeprijingen in het ESR95.

Eén van de meest opvallende vernieuwingen van het ESR95 is dat er met betrekking tot consumptie twee begrippen worden onderscheiden, namelijk de consumptieve bestedingen en de werkelijke consumptie. De uitgaven van een sector voor consumptiegoederen en -diensten, ongeacht wie de uiteindelijke begunstigde is, vormen de consumptieve bestedingen. De werkelijke consumptie daarentegen betreft de verwerving van consumptiegoederen en -diensten, ongeacht wie de uitgaven verricht. Het verschil tussen deze begrippen is gelegen in de behandeling van bepaalde goederen en diensten die door de overheid of door instellingen zonder winstoogmerk t.b.v. huishoudens worden gefinancierd, maar die als sociale overdrachten in natura aan de huishoudens worden geleverd.

Typische voorbeelden hiervan zijn de tegemoetkomingen van de overheid in de kosten van de gezondheidszorgen en de uitgaven voor het onderwijs.

Volgens het ESER79 werden de tussenkomsten in de gezondheidszorgen als sociale uitkeringen aan de gezinnen beschouwd en werden de door de overheid gemaakte uitgaven voor gezondheidszorgen opgenomen in de consumptie van de gezinnen. In het ESR95 worden deze tegemoetkomingen beschouwd als consumptieve bestedingen van de overheid die als sociale uitkeringen in natura ter beschikking komen van de huishoudens en bijgevolg opgenomen worden in de werkelijke consumptie van deze laatste.

Voor 1995 werd aldus een bedrag van 494 miljard uit de consumptieve bestedingen van de huishoudens gelicht en overgeboekt naar de consumptieve bestedingen van de overheid.

Wat de raming van de consumptieve bestedingen van de huishoudens betreft, wijken de in de twee systemen gebruikte methodes sterk van elkaar af. In het oude systeem waren er slechts voor een beperkt aantal goederen en diensten autonome ramingen van de consumptieve bestedingen van de huishoudens. De cijfers werden voornamelijk verkregen door gebruik te maken van de 'commodity flow' methode en door toepassing van de evoluties van bepaalde prijs- en hoeveelheidsindices op de statistieken van een basisjaar. In het nieuwe systeem wordt er gebruik gemaakt van de gezinsbudgetenquête van het NIS voor de raming van de consumptieve bestedingen van door de huishoudens frequent aangekochte goederen en diensten. Dat heeft als gevolg dat de ramingen van de consumptieve bestedingen van de huishoudens tussen beide systemen afwijken. Na correctie voor definitieverschillen kan worden besloten dat het

niveau van de consumptieve bestedingen van de huishoudens en de IZW's t.b.v. de huishoudens

CONSUMPTIEVE BESTEDINGEN VAN DE HUISHOUDENS IN HET ESER79 EN HET ESR95

1995

Tegen werkelijke prijzen, in miljarden franken

ESR95

Consumptieve bestedingen van huishoudens en IZW's	4.385
Sociale uitkeringen in natura door overheid	494
Impact definitieverschillen	-37
Consumptieve bestedingen van huishoudens en IZW's volgens ESER79 definities	4.842

ESER79

Consumptieve bestedingen van huishoudens en IZW's	5.071
---	-------

Verschil

-229

Verder stijgen de consumptieve bestedingen van de overheid in vergelijking met het ESER79 eveneens omdat het verbruik op vaste activa in eigendom van de overheid sterk opwaarts werd herzien ingevolge conceptuele verschillen.

4.3.2.2 Bruto-investeringen (P.5)

Tussen het ESER79 en het ESR95 bestaan er vier definitieverschillen met betrekking tot de bruto-investeringen.

- (i) Volgens het ESR95 moeten zowel de aankopen van kapitaalgoederen die door militaire eenheden, op soortgelijke wijze als door civiele producenten, worden gebruikt, als de door niet-militaire eenheden gebruikte lichte wapens en pantservoertuigen tot de bruto-investeringen worden gerekend. Het ESER79 daarentegen stelde dat duurzame goederen die door de overheid voor militaire doeleinden werden gebruikt niet mochten worden beschouwd als bruto-investeringen (zie ook 4.2.3).
- (ii) Volgens het ESR95 behoort de verwerving van vaste activa door middel van financiële leasing tot de bruto-investeringen. In het oude systeem was de behandeling van leasing veel minder duidelijk, aangezien enkel de notie operationele leasing erin voorkwam. Bovendien werd in de vroeger gebruikte bronnen voor de raming van de investeringen nergens expliciet gevraagd naar de aankopen van vaste activa die gefinancierd werden door leasing. Het hing dan ook van de interpretatie van de ondervraagde ondernemingen af of zij hun aankopen (in het kader van een

leasingcontract) van vaste activa aangaven als bruto-investeringen of niet.

- (iii) In het ESER79 werd niet expliciet vermeld hoe computerprogrammatuur moest worden behandeld in de nationale rekeningen. De gevolgde werkwijze was dat de programmatuur die samen met de computer werd aangekocht, werd beschouwd als bruto-investeringen terwijl apart aangekochte software werd beschouwd als intermediair verbruik. Het ESR95 heeft hierin verandering gebracht door te stellen dat aangekochte en voor eigen gebruik ontwikkelde computerprogrammatuur, evenals grote databanken die langer dan één jaar in een productieproces worden gebruikt, steeds moeten beschouwd worden als bruto-investeringen.
- (iv) Het ESR95 vermeldt expliciet dat literaire en artistieke originelen moeten worden geboekt als bruto-investeringen terwijl er hierover in het ESER79 geen enkele notie stond. In de praktijk werd met die rubriek dan ook geen rekening gehouden bij de raming van de bruto-investeringen in het ESER79 terwijl het nieuwe systeem dat concept wel incorporeert.

In het nieuwe systeem wordt bovendien gebruik gemaakt van ander bronmateriaal. Bij de opmaak van de nationale rekeningen volgens het ESER79 werden de investeringen hoofdzakelijk geraamd op basis van twee bronnen: de jaarstatistiek van de investeringen (beperkt tot de industrie) opgesteld door het NIS en de BTW-gegevens. De raming van de bruto-investeringen volgens het ESR95 verloopt echter volgens een fundamenteel andere methode vermits er voor het eerst gebruik gemaakt wordt van individuele ondernemingsgegevens die voortkomen uit een aantal

administratieve bronbestanden waarvan de voornaamste de Balanscentrale van de Nationale Bank van België en de BTW-gegevens zijn. Het grootste gedeelte van de ramingen resulteert dus niet meer uit een extrapolatie, steunend op gegevens uit een enquête, die op haar beurt werd aangepast aan het verloop van bepaalde geaggregeerde statistieken maar wordt rechtstreeks gehaald uit de door de economische eenheden gerapporteerde staten (jaarrekening of BTW-aangifte). In combinatie met een exhaustief repertorium van economische eenheden maakt dit een meer nauwkeurige raming mogelijk aangezien de administratieve gegevens op individuele basis met elkaar kunnen vergeleken worden. Eventuele onvolmaaktheden in een bronbestand worden op die manier opgespoord en een mogelijk effect hiervan op de ramingen wordt daardoor beperkt of geneutraliseerd.

Het verschil tussen de investeringen in vaste activa volgens het oud en het nieuw systeem (222 miljard) is in hoofdzaak (156 miljard) te verklaren door het gebruik van nieuwe bronnen en berekeningsmethodes. Slechts 66 miljard hangt samen met definitieverschillen tussen de twee systemen.

4.3.2.3 In- en uitvoer (P.7 en P.6)

Als algemeen principe geldt dat de totalen van invoer en uitvoer van goederen worden bepaald op basis van gegevens van de betalingsbalans. Hierbij is er momenteel één afwijking. In tegenstelling tot de betalingsbalanscijfers, zijn de goederentransacties in de nationale rekeningen "gebruteerd" voor tijdelijke invoer en tijdelijke uitvoer in het kader van loonwerk. Dat wil zeggen dat de in- en uitvoer van goederen om in België of het buitenland bewerkingen te ondergaan, niet gesaldeerd wordt. Stel bijvoorbeeld dat een partij hout in Finland gehakt wordt en in België gezaagd wordt en nadien weer naar Finland wordt uitgevoerd. In de nationale rekeningen volgens het oude systeem gaf deze bewerking aanleiding tot het boeken van slechts één transactie, namelijk de uitvoer van een dienst (zagen van hout) naar Finland. In het nieuwe systeem zijn er echter twee transacties die geboekt worden: de invoer van een partij ongezaagd hout en de uitvoer van een partij gezaagd hout. Alhoewel deze brutering een aanzienlijke impact op de invoer- en uitvoercijfers heeft, is ze neutraal voor het saldo (zie ook 4.2.8).

Het verschil in netto uitvoer van goederen en diensten tussen het ESER79 en ESR95 kan worden verklaard door de verschillende behandeling van de betaalde en ontvangen

royalty's en licenties. In het ESER79 werden royalty's behandeld als inkomen uit vermogen, in het ESR95 als vergoedingen voor geleverde diensten.

4.3.3 INKOMENSOPTIEK

Het bbp volgens de inkomensoptiek is de som van de componenten van de toegevoegde waarde [de lonen, het saldo van de niet-productgebonden belastingen en subsidies (D.29-D.39) en het bruto exploitatieoverschot / bruto gemengd inkomen]. Vermits de toegevoegde waarde wordt berekend tegen basisprijzen en het bbp gewaardeerd wordt tegen marktprijzen²⁵, moet hieraan nog het saldo van de productgebonden belastingen (o.m. de BTW) en subsidies (D.21-D.31) worden toegevoegd.

$$\begin{aligned} \text{bbp} &= B.1g+(D.21-D.31) \\ &= (D.1+D.29-D.39+B.2g+B.3g)+(D.21-D.31) \\ &= D.1+B.2g+B.3g+D.29+D.21-D.39-D.31 \\ &= D.1+B.2g+B.3g+D.2-D.3 \end{aligned}$$

Wanneer de inkomensoptiek van het BBP volgens het ESR95 en het ESER79 met elkaar wordt vergeleken, valt de toename op in de netto betaalde *belastingen op productie en invoer*. Dat verschil heeft voornamelijk te maken met de verschillende behandeling van de onroerende voorheffing. In het ESER79 werd de onroerende voorheffing beschouwd als een belasting op inkomen. Dat betekende dat zij geen effect had op het exploitatieoverschot, aangezien die soort belasting niet wordt opgenomen in de exploitatierekeningen maar in de secundaire inkomensverdelingsrekeningen. In het ESR95 wordt de onroerende voorheffing beschouwd als een niet-productgebonden belasting op productie (D.29). Die soort van belasting wordt wel opgenomen in de exploitatierekeningen, wat tot gevolg heeft dat de onroerende voorheffing volgens het ESR95 wel in mindering gebracht wordt van het exploitatieoverschot. Voor 1995 betreft het een bedrag van 94 miljard. De rest van het verschil (28 miljard) heeft te maken met, enerzijds, de herklassificatie van sommige transacties die vroeger als subsidie werden geboekt en met, anderzijds, een verschil in registratiewijze van de BTW.

De *beloning van werknemers* komt 1,2 pct. hoger uit in het nieuwe systeem. Dit komt volledig op rekening van de nieuwe ramingmethode, die gebaseerd is op jaarrekening- en RSZ-gegevens en veel gedetailleerder is dan vroeger.

²⁵ De reden hiervoor is dat de finale bestedingen gewaardeerd zijn aan aankooprijzen d.w.z. inclusief alle niet-afrekbare belastingen (vb. incl. BTW op consumptieve bestedingen van de huishoudens).

INKOMENSCOMPONENTEN VOLGENS HET ESER79 EN HET ESR95

1995

Tegen werkelijke prijzen, in miljarden franken

		ESER79 (a)	ESR95 (b)	Onr.V. ^(*) (c)	Verschil [(b) + (c) - (a)] in pct.	
Beloning van werknemers	D.1	4.180	4.229		49	1,2
Bruto exploitatieoverschot / gemengd inkomen	B.2g / B.3g	3.092	2.983	94	-16	-0,5
Belastingen op productie en invoer - subsidies	D.2 - D.3	796	917	-94	28	3,5
Waarvan: Saldo niet-productgebonden belastingen - subsidies	D 29 - D 39		99			
Saldo productgebonden belastingen - subsidies	D 21 - D.31		818			
Bruto binnenlands product		8.068	8.129		61	0,8

^(*) Onroerende voorheffing.

Het *bruto exploitatieoverschot / gemengd inkomen* van de totale economie ligt, na correctie voor de verschillende behandeling van de onroerende voorheffing, in beide systemen op vrijwel hetzelfde niveau (-16 miljard of -0.5 pct.). Dat beperkte verschil is het resultaat van een toename bij de overheid t.g.v. hogere afschrijvingen met 117 miljard²⁶ en een daling bij de vennootschappen en de huishoudens met 133 miljard. De laatstgenoemde daling heeft te maken met het gebruik van nieuwe bronnen en ramingmethodes vermits de nieuwe ESR95-concepten (behandeling van software als investeringen,

hogere productie in verzekeringssector, ...) per saldo een positief effect sorteren op het exploitatieoverschot ten belope van 72 miljard.

Zoals reeds vermeld ligt het *verbruik van vaste activa* bij de overheid hoger dan vroeger.

Het bedrag voor de ondernemingen (vennootschappen en zelfstandigen) komt eveneens hoger uit t.g.v. een nieuwe ramingmethode op basis van de kapitaalgoederenvoorraad. In het oude systeem werden voornamelijk fiscale gegevens gebruikt.

²⁶ Naast de conceptuele verschillen (afschrijvingen op bruggen en wegen en boeking van een deel van het militair materieel als investeringen), werd in de berekeningen ook de levensduur van een aantal vaste activa verkort; dit resulteerde in nog een extra verhoging van het verbruik van vaste activa in de overheidsrekening.

4.4 BELANGRIJKSTE SALDI UIT SECTORREKENINGEN VOLGENS HET ESER79 EN HET ESR95

SECTOR-SALDI VOLGENS HET ESER79 EN HET ESR95

	1995					
	<i>Tegen werkelijke prijzen, in miljarden franken</i>					
	S.11	S.12	S.11+S.12	S.14+S.15	S.13	Totaal
ESER79 (a)						
Bruto exploitatieoverschot / gemengd inkomen (b)	1.538	-126	1.412	1.650	30	3.092
Brutobesparingen	781	104	885	1.095	-164	1.816
Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	-47	86	39	619	-317	341
ESR95						
Bruto exploitatieoverschot / gemengd inkomen	1.658	-147	1.512	1.324	147	2.982
Brutobesparingen	991	147	1.138	1.046	-153	2.031
Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	59	91	150	542	-340	352
ESR95 - ESER79						
Bruto exploitatieoverschot / gemengd inkomen	120	-20	100	-326	117	-109
Brutobesparingen	210	43	253	-49	11	215
Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	106	5	111	-77	-23	11

(a) Cijfers opgenomen in laatste publicatie ESER79 verschenen in september 1998.

(b) Na aftrek van IGDFI voor de financiële instellingen.

De toename van het bruto exploitatieoverschot van de overheid (S.13) hangt samen met de reeds vermelde hogere afschrijvingen. Die aanpassingen hebben evenwel geen weerslag op de brutobesparingen en het overheidstekort.²⁷

Volgens de nieuwe rekeningen halen de vennootschappen (S.11+S.12) 100 miljard extra middelen uit hun bedrijfsactiviteiten. Indien ook rekening wordt gehouden met de betaalde en ontvangen inkomens uit vermogen en de betaalde en ontvangen overdrachten dan stijgt het extra inkomen beschikbaar voor investeringen tot 253 miljard. Na besteding van de (toegenomen) investeringsuitgaven, blijkt het financieringssaldo 111 miljard hoger te liggen dan in de ESER79 rekeningen.

De inkomens uit zelfstandige beroepsactiviteit (S.14) worden lager geraamd dan vroeger, o.m. omdat de personenvennootschappen niet langer worden opgenomen bij de huishoudens. Hierdoor verschuift een deel van het exploitatieoverschot / gemengd inkomen van de huishoudens naar de niet-financiële vennootschappen. Na verrekening van de inkomens uit vermogen, de overdrachten

en de (lagere) consumptieve bestedingen liggen de brutobesparingen van de huishoudens en de IZW's slechts 49 miljard lager.

Het vorderingenoverschot van de huishoudens en IZW's neemt af (-77 miljard).

²⁷ Toelichtingen over de impact op de overheidsrekening van de overgang naar het nieuw stelsel van nationale rekeningen, zijn opgenomen in «Nationale rekeningen 1998, deel 2, rekeningen van de overheid».

4.5 CONCLUSIE

Het ESR95 schetst een beeld van de economie dat op een aantal punten sterk afwijkt van de oude rekeningen:

- de toegevoegde waarde van de horeca en het vervoer en verkeer ligt aanzienlijk lager dan vroeger terwijl de bedrijfstak onroerende goederen, verhuur en diensten aan ondernemingen sterk in belang toeneemt;

- de consumptieve bestedingen liggen structureel lager en de investeringen structureel hoger dan vroeger;
- er is een herverdeling in de sectorale financieringsoverschotten van de privé-sector ten gunste van de vennootschappen en ten nadele van de huishoudens

Die wijzigingen zijn, naast de nieuwe ESR95-concepten, het gevolg van de fundamentele herziening van zowel het gebruikte bronnenmateriaal als de compilatiemethodes die simultaan werd doorgevoerd met de overgang naar het ESR95.

5 CLASSIFICATIES

5.1 CLASSIFICATIE VAN INSTITUTIONELE SECTOREN (S)

S.1	Totale economie
S.11	Niet-financiële vennootschappen
S.11001	Niet-financiële vennootschappen in handen van de overheid
S.11002	Niet-financiële vennootschappen in handen van de particuliere sector
S.11003	Niet-financiële vennootschappen in handen van het buitenland
S.12	Financiële instellingen
S.121	Centrale bank
S.122	Overige monetaire financiële instellingen
S.12201	In handen van de overheid
S.12202	In handen van de particuliere sector
S.12203	In handen van het buitenland
S.123	Overige financiële intermediairs m.u.v. verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen
S.12301	In handen van de overheid
S.12302	In handen van de particuliere sector
S.12303	In handen van het buitenland
S.124	Financiële hulpbedrijven
S.12401	In handen van de overheid
S.12402	In handen van de particuliere sector
S.12403	In handen van het buitenland
S.125	Verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen
S.12501	In handen van de overheid
S.12502	In handen van de particuliere sector
S.12503	In handen van het buitenland
S.13	Overheid
S.1311	Centrale overheid
S.1312	Deelstaatoverheid
S.1313	Lagere overheid
S.1314	Wettelijke-sociale-verzekeringsinstellingen
S.14	Huishoudens
S.141 + S.142	Huishoudens met inkomen uit zelfstandige bedrijfsuitoefening
S.143	Huishoudens met looninkomen
S.1441	Huishoudens met inkomen uit vermogen
S.1442	Huishoudens met pensioeninkomen
S.1443	Huishoudens met overige inkomensoverdrachten
S.145	Overige
S.15	Instellingen zonder winstoogmerk t.b.v. huishoudens
S.2	Buitenland
S.21	Europese Unie
S.211	Lid-Staten van de EU
S.212	Instellingen van de EU
S.22	Derde landen en internationale organisaties

5.2 CLASSIFICATIE VAN TRANSACTIES EN OVERIGE MUTATIES IN ACTIVA

5.2.1 CLASSIFICATIE VAN SALDI²⁸ (B)

B.1	Toegevoegde waarde / B.1* Binnenlands product
B.2	Exploitatieoverschot
B.3	Gemengd inkomen
B.4	Inkomen uit bedrijfsuitoefening
B.5	Saldo primaire inkomens / B.5* Nationaal inkomen
B.6	Beschikbaar inkomen

²⁸ Alle saldi kunnen bruto of netto (met of zonder verbruik van vaste activa) worden gemeten. Aan de code voor een brutosaldo wordt de letter g toegevoegd en aan die voor een nettosaldo de letter n.

B.7	Alternatief beschikbaar inkomen
B.8	Besparingen
B.9	Vorderingenoverschot (+) c.q. -tekort (-)
B.10	Mutaties in het vermogenssaldo
B.10.1	Mutaties in het vermogenssaldo a.g.v. besparingen en kapitaaloverdrachten () ()
B.10.2	Mutaties in het vermogenssaldo a.g.v. overige volumemutaties in activa
B.10.3	Mutaties in het vermogenssaldo a.g.v. nominale waarderingsverschillen
B.10.31	Mutaties in het vermogenssaldo a.g.v. neutrale waarderingsverschillen
B.10.32	Mutaties in het vermogenssaldo a.g.v. reële waarderingsverschillen
B.11	Saldo goederen- en dienstentransacties van het buitenland
B.12	Saldo lopende transacties van het buitenland
B.90	Vermogenssaldo
BF.90	Saldo van vorderingen en schulden

5.2.2 TRANSACTIES IN PRODUCTEN (GOEDEREN EN DIENSTEN) (P)

P.1	Output
P.11	Marktoutput
P.119	Indirect gemeten diensten van financiële intermediairs (IGDFI)
P.12	Output voor eigen finaal gebruik
P.13	Overige niet-marktoutput
P.2	Intermediair verbruik
P.3	Consumptieve bestedingen
P.31	Individuele consumptieve bestedingen
P.32	Collectieve consumptieve bestedingen
P.4	Werkelijke consumptie
P.41	Werkelijke individuele consumptie
P.42	Werkelijke collectieve consumptie
P.5	Investerings (bruto)
P.51	Investerings in vaste activa (bruto)
P.511	Saldo aan- en verkopen van materiële vaste activa
P.5111	Aankopen van nieuwe materiële vaste activa
P.5112	Aankopen van gebruikte materiële vaste activa
P.5113	Verkopen van gebruikte materiële vaste activa
P.512	Saldo aan- en verkopen van immateriële vaste activa
P.5121	Aankopen van nieuwe immateriële vaste activa
P.5122	Aankopen van gebruikte immateriële vaste activa
P.5123	Verkopen van gebruikte immateriële vaste activa
P.513	Toevoegingen aan de waarde van niet-geproduceerde niet-financiële activa
P.5131	Belangrijke verbeteringen aan niet-geproduceerde niet-financiële activa
P.5132	Overdrachtskosten op transacties in niet-geproduceerde niet-financiële activa
P.52	Veranderingen in voorraden
P.53	Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden
P.6	Uitvoer van goederen en diensten
P.61	Uitvoer van goederen
P.62	Uitvoer van diensten
P.7	Invoer van goederen en diensten
P.71	Invoer van goederen
P.72	Invoer van diensten

5.2.3 VERDELINGSTRANSACTIES (D)

D.1	Beloning van werknemers
D.11	Lonen
D.12	Sociale premies t.l.v. werkgevers
D.121	Werkelijke sociale premies t.l.v. werkgevers
D.122	Toegerekende sociale premies t.l.v. werkgevers
D.2	Belastingen op productie en invoer
D.21	Productgebonden belastingen
D.211	Belasting over de toegevoegde waarde (BTW)
D.212	Belastingen op invoer (exclusief BTW)

D.2121	Invoerrechten
D.2122	Overige belastingen op invoer
D.214	Overige productgebonden belastingen
D.29	Niet-productgebonden belastingen op productie
D.3	Subsidies
D.31	Productgebonden subsidies
D.311	Subsidies op invoer
D.319	Overige productgebonden subsidies
D.39	Niet-productgebonden subsidies
D.4	Inkomen uit vermogen
D.41	Rente
D.42	Winstuitkeringen
D.421	Dividenden
D.422	Inkomen onttrokken aan quasi-vennootschappen
D.43	Ingehouden winsten op directe buitenlandse investeringen
D.44	Inkomen uit vermogen toegerekend aan polishouders
D.45	Inkomen uit grond en minerale reserves
D.5	Belastingen op inkomen, vermogen enz.
D.51	Belastingen op inkomen
D.59	Belastingen op vermogen enz.
D.6	Sociale premies en uitkeringen
D.61	Sociale premies
D.611	Werkelijke sociale premies
D.6111	Werkelijke sociale premies t.l.v. werkgevers
D.61111	Verplichte werkelijke sociale premies t.l.v. werkgevers
D.61112	Vrijwillige werkelijke sociale premies t.l.v. werkgevers
D.6112	Sociale premies t.l.v. werknemers
D.61121	Verplichte sociale premies t.l.v. werknemers
D.61122	Vrijwillige sociale premies t.l.v. werknemers
D.6113	Sociale premies t.l.v. zelfstandigen en niet-werkenden
D.61131	Verplichte sociale premies t.l.v. zelfstandigen en niet-werkenden
D.61132	Vrijwillige sociale premies t.l.v. zelfstandigen en niet-werkenden
D.612	Toegerekende sociale premies
D.62	Sociale uitkeringen (exclusief sociale overdrachten in natura)
D.621	Wettelijke uitkeringen sociale verzekering in geld
D.622	Particuliere uitkeringen sociale verzekering met fondsvorming
D.623	Uitkeringen sociale verzekering rechtstreeks door werkgevers
D.624	Uitkeringen sociale voorziening in geld
D.63	Sociale overdrachten in natura
D.631	Sociale uitkeringen in natura
D.6311	Wettelijke uitkeringen sociale verzekering in natura, vergoedingen
D.6312	Wettelijke uitkeringen sociale verzekering in natura, overige
D.6313	Uitkeringen sociale voorziening in natura
D.632	Sociale overdrachten van individuele niet-marktgoederen en -diensten
D.7	Overige inkomenoverdrachten
D.71	Schadeverzekeringspremies (netto)
D.72	Schadeverzekeringsuitkeringen
D.73	Inkomenoverdrachten binnen de overheid
D.74	Inkomenoverdrachten i.v.m. internationale samenwerking
D.75	Overige inkomenoverdrachten n.e.g.
D.8	Correctie voor mutaties in voorzieningen pensioenverzekering
D.9	Kapitaaloverdrachten
D.91	Vermogensheffingen
D.92	Investeringsbijdragen
D.99	Overige kapitaaloverdrachten

5.2.4 OVERIGE TRANSACTIES EN OVERIGE MUTATIES IN ACTIVA (K)

K.1	Verbruik van vaste activa
K.2	Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa
K.21	Saldo aan- en verkopen van grond en overige materiële niet-geproduceerde activa
K.211	Aankopen van grond en overige materiële niet-geproduceerde activa

K.212	Verkopen van grond en overige materiële niet-geproduceerde activa
K.22	Saldo aan- en verkopen van immateriële niet-geproduceerde activa
K.221	Aankopen van immateriële niet-geproduceerde activa
K.222	Verkopen van immateriële niet-geproduceerde activa
K.3	Economisch ontstaan van niet-geproduceerde activa
K.4	Economisch ontstaan van geproduceerde activa
K.5	Natuurlijke aanwas van niet in cultuur gebrachte biologische hulpbronnen
K.6	Economisch verlies van niet-geproduceerde activa
K.61	Uitputting van natuurlijke hulpbronnen
K.62	Overig economisch verlies van niet-geproduceerde activa
K.7	Verlies door rampen
K.8	Niet-gecompenseerde confiscaties
K.9	Overige volumemutaties in niet-financiële activa, n.e.g.
K.10	Overige volumemutaties in vorderingen en schulden, n.e.g.
K.11	Nominale waarderingsverschillen
K.11.1	Neutrale waarderingsverschillen
K.11.2	Reële waarderingsverschillen
K.12	Wijzigingen in classificaties en structuur
K.12.1	Wijzigingen in sectorclassificatie en structuur
K.12.2	Wijzigingen in de classificatie van activa en passiva
K.12.21	Monetisatie/demonetisatie van goud
K.12.22	Overige wijzigingen in de classificatie van activa en passiva

BIJLAGE: IMPACT VAN DE WIJZIGINGEN VOORGESTELD DOOR EUROSTAT OP HET OVERHEIDSTEKORT

Wat de notificatie van het overheidstekort en de overheidsschuld betreft, meegedeeld in het kader van de procedure betreffende de buitensporige tekorten²⁹, bepaald in het protocol toegevoegd aan het Verdrag van Maastricht, wordt in de verordening (EG) nr. 2223/96 van de Raad van 25 juni 1996, met betrekking tot het Europees stelsel van nationale en regionale rekeningen (ESR95), in artikel 8, alinea 2, bepaald dat de notificatie van maart 2000 voor de eerste maal zal worden opgesteld in het kader van het ESR95, en niet meer, zoals voorheen, in het kader van het oude systeem van nationale rekeningen (ESER79).

Eurostat wenst dat voor de toepassing van die procedure, de toepassing van het ESR95 zo homogeen mogelijk zou zijn tussen alle lidstaten. Om de vergelijkbaarheid en de kwaliteit van de gegevens te waarborgen, heeft Eurostat een handboek opgesteld over het tekort en de schuld van de overheid teneinde de regelgeving van het ESR95 op bepaalde specifieke punten te verduidelijken.

Om dit te verwezenlijken, heeft Eurostat sinds 1997 een aantal vergaderingen belegd met experts in overheidsfinanciën en nationale rekeningen, teneinde een aantal aanbevelingen op te stellen. Die aanbevelingen werden voorgelegd aan de werkgroep Nationale rekeningen en aan de werkgroep Financiële rekeningen, waar ze gunstig werden beoordeeld door een grote meerderheid van de lidstaten. Vervolgens moet Eurostat de mening inwinnen van het Comité voor monetaire-, financiële- en betalingsbalansstatistiek (27 en 28 januari 2000) alsook van het Comité voor het statistisch programma (9 en 10 maart 2000). Van zodra de aanbevelingen door deze twee instanties goedgekeurd zijn, zal Eurostat, uiterlijk februari 2000, de beslissingen publiceren, welke van toepassing zullen zijn vanaf de notificatie van maart 2000.

In de volgende campagne van de rekeningen zullen enkele van de beslissingen, welke in het handboek zullen voorkomen, het Instituut voor de Nationale Rekeningen er toe aanzetten enkele methodologische punten te herzien betreffende de overheidsrekeningen zoals ze in juli 1999 werden gepubliceerd en zoals ze in de huidige publicatie voorkomen. Met het oog op transparantie, en om te vermijden dat de gebruikers moeilijkheden zouden ondervinden

met de op basis van de Eurostat-beslissing genotificeerde cijfers, werd beslist hierna de reeks cijfers betreffende het overheidstekort te publiceren, zoals ze zullen voorkomen in de volgende notificatie, bij aanvaarding van de Eurostat-voorstellen.

Voor België betreffen de methodologische wijzigingen, welke een impact zullen hebben op het overheidstekort, voornamelijk:

- de afbakening van de sector overheid: publieke holdings (zoals de Federale Participatiemaatschappij) die de door de regering bepaalde politiek (privatiseringen, steun aan overheidsbedrijven, enz...) uitvoeren worden voortaan in de sector overheid ondergebracht;
- het onderscheid tussen investeringsbijdragen en deelnemingen: steun welke, direct of indirect, aan de ondernemingen wordt verleend om hun investeringen te financieren, zullen steeds als investeringsbijdragen moeten worden beschouwd en niet als deelnemingen;
- aankopen door de regering van financiële activa voor een waarde hoger dan hun geschatte waarde: het verschil tussen de aankoopwaarde en de geschatte waarde zal moeten worden beschouwd als een kapitaaloverdracht, en niet als een financiële operatie (zoals dat het geval was bij de in 1991 doorgevoerde financiële gezondmaking van de Nationale Delcredere dienst).

De impact van deze wijzigingen voor de periode 1990-1998 wordt weergegeven in onderstaande tabel, terwijl de invloed op de voorgaande jaren zal worden onderzocht ter gelegenheid van de opstelling van de volgende overheidsrekeningen, die in juli 2000 worden gepubliceerd.

²⁹ Verordening (EG) nr 3605/93 van de Raad van 22 november 1993 met betrekking tot de toepassing van het protocol over de procedure met betrekking tot buitensporige tekorten

IMPACT VAN DE WIJZIGINGEN OP HET OVERHEIDSTEKORT

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
<i>Tegen werkelijke prijzen, in miljarden franken</i>									
Tekort (juli 1999) <i>in pct. van het bbp⁽¹⁾</i>	-445,6 -6,8	-500,1 -7,3	-577,7 -8,0	-536,1 -7,2	-383,5 -4,9	-339,6 -4,2	-304,7 -3,7	-154,0 -1,8	-91,3 -1,0
Impact van de beslissingen	0,0	-7,3	0,0	0,0	-1,5	-1,5	-2,1	-24,1	-3,1
Aangepast tekort <i>in pct. van het bbp⁽²⁾</i>	-445,6 -6,8	-507,4 -7,3	-577,7 -7,9	-536,1 -7,2	-385,0 -4,9	-341,1 -4,2	-306,8 -3,7	-178,1 -2,0	-94,4 -1,0

(1): bbp zoals gepubliceerd in april 1999

(2): bbp zoals gepubliceerd in januari 2000